

SLUŽBENI VJESNIK  
MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKE-BIRČANSKE  
BISKUPIJE  
Mostar 1983. Br.r.: II.

## Sadržaj:

|                                                                                                                                                                                                                                                          |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| EPISTOLARNA BISKUPA VRHBOŠANSKE METROPOLITANJE                                                                                                                                                                                                           |    |
| - Zdravo Tijelo Isusovo, nam za hranu dano.....                                                                                                                                                                                                          | 38 |
| DOKUMENTI SVETE STOLICE                                                                                                                                                                                                                                  |    |
| - Papinsko vijeće za pastoral selilaca i turizma:<br>"Za pastoral izbjeglica".....                                                                                                                                                                       | 43 |
| - Sveta kongregacija za sakramente i bogoštovlje<br>Dekret o liturgijskom slavlju spomendana svetog<br>Maksimilijana Marije Kolbea.....                                                                                                                  | 50 |
| - Pismo kardinalu Kuhariću: Upute za sv. Godinu.....                                                                                                                                                                                                     | 52 |
| - Poruka pape 1: Pavla II za Svjetski misijski dan...                                                                                                                                                                                                    | 53 |
| - Napomena ordinarijata svećenicima za Misij. ned. ..                                                                                                                                                                                                    | 56 |
| BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE                                                                                                                                                                                                                       |    |
| - Priopćenje za tisak                                                                                                                                                                                                                                    |    |
| - Dr A. Tamar: "Sumarni prikaz žendbenog prava u novom<br>Kodeksu.....                                                                                                                                                                                   | 58 |
| - Obavijest svećenicima u biskupijama o održavanju bi-<br>skupijskog simpozija o novom crkvenom zakoniku.....                                                                                                                                            | 67 |
| - Sprema se hodočašće u Rim povodom proglašenja sve-<br>tim Leopolda Mandića.....                                                                                                                                                                        | 67 |
| ODLUKE BISKUPSKOG ORDINARIJATA                                                                                                                                                                                                                           |    |
| - Pismo biskupa Mostarsko-duvanjskog i apostolskog ad-<br>ministratora Trebinjsko-mrkanjskog svećenstvu i vjer-<br>nicima drevne Trebinjske biskupije povodom njenog<br>tisućgodišnjeg postojanja i stogod. posvete župske<br>crkve BDM u Trebinju ..... | 68 |
| - Važno upozorenje i uput svećenicima u pastvi.....                                                                                                                                                                                                      | 69 |
| - Dekani.....                                                                                                                                                                                                                                            | 69 |
| - Dijecezanski taksovník.....                                                                                                                                                                                                                            | 70 |
| - Napomena uz taksovník.....                                                                                                                                                                                                                             | 72 |
| - Upozorenje glede misnih stipendija.....                                                                                                                                                                                                                | 72 |
| - Imenovanja - razrješenja - premještanja.....                                                                                                                                                                                                           | 72 |
| - Primanje među kandidate i podjela službi.....                                                                                                                                                                                                          | 74 |
| - Redjenje đakona i prezbitera.....                                                                                                                                                                                                                      | 74 |
| In memoriam: Msgr. don Marko dr Perić.....                                                                                                                                                                                                               | 76 |
| Upozorenje braći svećenicima.....                                                                                                                                                                                                                        | 92 |
| Mons. don Anđjelko Babić.....                                                                                                                                                                                                                            | 93 |
| Otac fra Bosiljko /Milan/ Vukojević.....                                                                                                                                                                                                                 | 96 |
| Prof. Krunoslav dr Draganović.....                                                                                                                                                                                                                       | 97 |
| Ivan Bevanda.....                                                                                                                                                                                                                                        | 97 |
| Stipe Bala.....                                                                                                                                                                                                                                          | 98 |
| Jozo Pavlović.....                                                                                                                                                                                                                                       | 98 |

%>% summarise(percentage = sum(is.na(x)) / n())

SLUŽBENI VJESNIK - MOSTARSKO-DOVARSKJE I  
TREBINJSKO-MRKANJSKE BISKUPIJE

Izdaje povremeno: Biskupski ordinarijat u Mostaru za  
isključivu upotrebu svećenstva na-  
vedenih biskupija

Odgovorni urednik: Mons. Pavao ŽANIC, biskup  
Setalište JNA 18 79000 MOSTAR

Umnoženo vlastitim strojem!

Uмножено vlastitim strojem!

"ZDRAVO TIJELO ISUSOVO, MAK ZA NAŠU DAMU"

Poslanica biskupa Vrhbosanske metropolije  
za euharistijsku godinu 1983/84

Dragi vjernici!

Na Drugom se vatikanskom saboru prije 20 godina oko Sv. Oca okupiše biskupi Katoličke Crkve u želji da pročiste i obnove kršćanski život sviju vjernika. Plod je tog rada 16 dokumenata na veliku korist za svjesniji kršćanski život u naše vrijeme.

Taj je Sabor na jednu točku kršćanskog života stavio posebni naglasak. To je tajna presvete Euharistije. Tom se riječju označuje sv. Misa kao žrtva Novoga zavjeta i kao hrana Božjeg naroda u borbi ovog života. Sabor kaže da je Euharistija, tj. sv. Misa i Pričest "vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga" /SC 10/.

Zaista, sve propovijedanje Crkve kao i osnovni sakramenti krštenja i krizme idu za tim da se "Božja djeca sastaju zajedno, usred Crkve hvale Boga, sudjeluju kod žrtve i blaguju Gospodnju večeru" /isto/. Stoga je Euharistija najdragocjeniji dar što nam ga je Krist ostavio na zemlji, dar što ga treba poštivati većma nego sve drugo u ovoj zemnoj Crkvi.

Mi Danas, u nedjelju 18. rujna, po svima našim župskim i ostalim liturgijskim zajednicama u našoj Metropoliji otvaramo godinu Euharistije koja se lijepo uključuje u jubilejsku svetu godinu Otkupljenja. U njoj želimo mi, vaši biskupi, sa svima svećenicima i ostalim vjernicima još više potaknuti euharistijski život, produbiti svijest o nenadoknadivosti Euharistije u životu i poslanju svakoga od nas i tako učiniti da Kristovo otkupiteljsko djelo u nama bude što plodonosnije.

1. O Misi u našoj vjerskoj povijesti

Spomenuta nauka Drugog vatik. sabora nije ništa novo. Sva je Crkva od apostolskih vremena Euharistiju smatrala

najskupocjenijim draguljem vjerskoga života. Tako su i naši pređi, poimenice bosanski kršćani u sv. Misi i Eričesti gledali to isto dragocjeno blago što ga je i Sabor vidio u Euharistiji. Tako priručnik kršćanskog nauka, što ga je pred više od 370 godina sastavio svećenik Matija Divković, o Euharistiji kaže: "Sakramenat presvetog tijela i krvi Kristove jest najveće, najplemenitije" što imamo na zemlji /usp. Nauk krstjanski, Mleci 1611/. A svećenik Stjepan Margitić piše o teškoćama kršćana u tursko vrijeme: "Za to što mi marimo? Neka gine svijet, neka se otvori pakao, neka se uznemire narodi i sav svijet neka ustane protiv nas: kad mi imamo ovaj presveti oltar, imamo utočište svoje, imamo svaku milost i pomoć. Samo ovo promisli: živi Bog je dao samog sebe na oltar i za posvetilište naše" /Fala ot sveti, Mleci 1708/. Tako su svećenici u teškim vremenima tješili naše pretke.

Bosanski biskup fra Lato Delivić pisao je Papi 22. srpnja 1736. kako u Bosni nema puno crkava, ali se svake nedjelje "Misa služi pod vedrim nebom. Iznad oltara ljudi stavljaju svoje kabanice i optače što ih sa sebe svuku, makar vrijeme bilo hladno i kišovito. Drage volje sve to trpe, samo da se napravi sklonište za sv. Misu, jer bi im bilo nepodnosivo da budu bez svetih sakramenata" /Amb. Benković, Tuzlansko područje negda i sada, 1971. str. 146-147/.

## 2. Zdravo Tijelo Isusovo, nam za hranu svima dano!

1. U staroj se Crkvi zajednička sv. Misa zvala grčkim jezikom synaxis. To znači: sabor, zbor ili okupljanje. Time je bilo naglašeno da u sv. Misi kršćanin pred Boga stupa u zajednici, povezan s Isusom Kristom i povezan sa svojom braćom i sestrama. Isus je rekao: "Gdje su dvojica ili trojica sabrani u moje ime, tu sam i ja među njima" /Mt 18,19/. Tu vam veliku misao stavljamo na srce: Isus je među nama! Stoga: tko dolazi na sv. Misu da se susretne sa Sinom Božjim žrtvovanjem na križu, taj mora iz svojega srca iščupati svako neprijateljstvo, mržnju, nepomir-

ljivost prema ostaloj subraći, jer samo u Isusovu zajedništvu sa svojom kršćanskom braćom i sestrama možemo sačinjavati i predstavljati Božji narod.

2. Sam je Isus na Zadnjoj večeri za oblik sv. Mise izabrao gozbu, večeru. Stoga je sv. Misa Gospodnja večera na kojoj blagujemo Kristovo Tijelo i primamo Njegovu Krv, kako je sam Isus naredio: "Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje... uzmite i pijte, ovo je krv moja" /Mt 26,26.28/. Nikad ne smijemo, dakle, zaboraviti kako Isus i Crkva žele da sv. Misa bude i tvoja Gospodnja večera. Tu (n svakome od nas govori: "Uzmite i jedite!" Zašto se onda tako malo vjernika pričešćuje? Sigurno je da svi ti nisi u stanju teškoga grijeha u kojem se ne bi smjeli pričestiti, nego bi takvima prije Pričesti bila potrebna dobra Isповijed. Ne sumnjamo da ima puno majki, muževa, mladića, djevojaka, djece, baka i djedova koji se čuvaju grijeha tako da bi se mogli pričestiti kod svake sv. Mise, a ipak to rijetko čine. Istočna liturgija sve te poziva: "sa strahom Božjim i vjerom pristupite!"

3. Sv. Misa nije samo naša Gospodnja večera. Ona je nešto mnogo veće i dragocjenije. Ona je bitno ista žrtva koju je naš Spasitelj Isus Krist prinio na križu za naše spasenje. Ovdje je samo drugi način. Isus je na Kalvariji kod Jeruzalema podnio mučenje svojevoljno prinoseći svoju kuku i smrt Bogu za naše spasenje. Po Kristovoj muci i smrti, Njegovu uskrsnuću i uzdizanju nama se u krštenju i ispovijedi opraštaju grijesi, po Kristovoj se muci i smrti uslišavaju naše molitve, otvara nam se nebo gdje nas čeka očinski zagrljaj nebeskog Oca.

Isus je htio da svi Njegovi vjernici zajedno s Njime nebeskom Ocu prinosе bitno istu žrtvu koju je On prinio na Kalvariji. Kada, dakle, slaviš Misu zajedno sa svećenikom i ostalim narodom, zamisli da stojiš na Kalvariji! Tu je na oltaru na sakramentalni način ista Kristova žrtva, izvor svega našega spasenja i otvorena vrata u nebesko blaženstvo. Kakva je to neizreciva tajna naše svete vjere!

Stoga ti nikad ne smije proći nedjelja ili blagdan a da s Isusom ne obnoviš djelo našega spasenja, da taj dan ne posvetiš sv. Misom, Kristovim Tijelom i Krvlju! - A i radnim danom, kadgod mogneš, svrati se u crkvu na sv. Misu i na susret s Isusom. Otud teče božanska snaga za tvoju dušu da ti vjera bude dublja i snažnija. Sam Krist želi ući u te, želi tvoj život učiniti sretnijim, tvoje ponašanje plemenitijim, tvoj rad savjesnijim, tvoj odmor poštenijim.

U tu smo svrhu mi biskupi Vrhbosanske crkvene pokrajine svemu našem dušobrižničkom svećenstvu stavili u dužnost da vam ove godine kroz tridesetak nedjelja tumače važnost svete Mise i značenje njezinih pojedinih dijelova da biste sv. Misu shvatili i cijenili kao najdragocjenije blago u našem kršćanskom životu. Poslušajte, draga braćo i sestre, te propovijedi! Upoznajte sv. Misu, zavolite je i cijenite kao najljepši dar što smo ga od Boga primili te ga za uzdarež Bogu prinosimo!

Velika je dužnost roditelja da ne šalju na sv. Misu samo svoju djecu i ostalu čeljad, nego da im prednjače svojim primjerom po kojem će vidjeti kako je u vašem životu Misa najdragocjenije blago što ga ne želite propustiti, osim kad vam to onemogućí bolest ili drugi opravdani razlog. Time će se vaša vjera i poštovanje prenijeti i na djecu da s ljubavlju dolaze na sv. Misu i Pričest.

4. Još vam nešto sviima želimo staviti na srce u ovoj godini Euharistije i svetoj godini Otkupljenja. Euharistija je naime u prvom redu žrtva i gozba Božjeg naroda, ali nije samo to nego je tu stalno prisutan tvoj Spasitelj. U tvojoj župnoj crkvi u onom ornametu koji se zove svetohranište dan i noć pod prilikama kruha boravi uskrsli Spasitelj. Nazoćanje najprije za Pričest bolesnika i onih kojima to nije bilo moguće pod Misom. No on je tu i zato da ga pohodimo, da Mu se u molitvi klanjamo, da Mu iznesemo svoje potrebe, nade, želje i strepnje. Zar prijatelj prijatelju ne će doći i iznijeti što mu je na srcu

da jedan drugog utješi? A nema boljeg prijatelja od Isusa, našeg Otkupitelja. Ako Ga zbilja voliš i poštuješ, nastojat ćeš - kad god ti se pruži prilika - doći u crkvu te Isusu kao svom najboljem prijatelju u poklonstvenoj molitvi razgaliti svoju dušu, iznijeti Mu što imaš za svoje dobro i za dobro svojih bližnjih.

Dragi vjernici! Sve ovo i još više toga doživljamo nam u pamet naša stara euharistijska pjesma koju znamo i napamet. Počinje riječima: "Zdravo Tijelo Isusovo, na oltaru posvećeno!" Iz niza tih pozdrava uzeli smo na naslov ove poslanice riječi: "Zdravo Tijelo Isusovo, nam za hranu svima dano!" Nek to bude glavni predmet vaših razmišljanja u ovoj našoj euharistijskoj godini u sklopu svete godine Otkupljenja. Naši su stari tom pjesmom izrazili i čuvali svoju vjeru o Euharistiji. Pjevajmo je i mi, razmišljajmo o njoj da nas još bolje poveže uz barem nedjeljnu sv. Misu i Pričest. Pjesma "Zdravo Tijelo Isusovo" može odjekivati i na euharistijskim kongresima, gdje ih budemo imali. Kad nam napokon valjadne poći s ovoga svijeta, opremljeni svetom Poputbinom moći ćemo pjevati: "Zdravo Tijelo Isusovo, nam za hranu svima dano!...

Tebi hvala, Tebi dika, Tebi slava prevelika!

O Isuse, bude hvaljen po sve v'jeke v'jekov'! Amen!"

5. kolovoza 1983.

Biskupi /Ordinariji/  
Vrhbosanske metropolije

Ova poslanica biskupa metropolije neka se pročita u svim župskim crkvama naših biskupija u Hercegovini u nedjelju 18. rujna 1983. godine i taj dan neka ujedno bude, dan službenog otvaranja Euharistijske godine u našim biskupijama.

Da bi se svećenicima omogućilo da što bolje pouče i spremne vjerni puk u ovoj euharistijskoj godini, šalje-mo svim župskim uredima knjigu: "Upoznajmo što činimo", mons. Alfreda Eichlera, banjalučkog biskupa. To je knjiga temeljita o svetoj misi. Knjiga je zbog svoje vrijednosti i stručnosti pisca u ovoj građi naišla na pohvale čitalaca i kritike.

Naknadno će biti za polaznike vjeronauka /posebno za one od 4-8. razreda/ razaslane na sve župe za ovu Euharistijsku godinu posebno tiskane kateheze. Očekuje se od kateheta da ih u toku nastale školske godine s učenicima obrađe.

Biskupski Ordinarijat Mostar

## DOKUMENTI SVETE STOLICE

Papinsko vijeće za dušobrižništvo selilaštva i turizma

### Z A P A S T O R A L I Z B J E G L I C A

Pastoralna zauzetost Crkve, intenzivno založena za sve širi problem izbjeglica, osjeća dužnost podsjetiti na smernice redovitog i izvanrednog Učiteljstva i naglasiti neke odrednice u nadi da će se izbrisati "nepravde bez glasa" (1)

i obraniti dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, ovdje povrijeđene i ponižene osobito u najslabijim i najneobranjenijim bićima. Taj problem postaje sve manje prolazan, remeti, čini se, svaki plan i nadilazi sve nasipe ekonomskih, političkih i zemljopisnih uporišta.

Ta tragedija već zahvaća sve kontinente. Stoga, unatoč najpohvalnijim nastojanjima nije, očito, dovoljna plemenita pomoć pojedinih osoba te nacionalnih i međunarodnih tijela, koja su se pokazala posebno osjetljivima za "bezbrojne i veoma ljute patnje izbjeglica" (2).

Da bismo se prikladno suočili s tim problemom sa socio-ekonomske, ali nadasve s ljudske strane, potrebno je da se za nj založi sva međunarodna zajednica i da se oko njega okupe sve snage, ne samo da doskoče trenutačnim nevoljama i nepravdama nego da ih i predusretnu i da podrže osnovna ljudska prava. "Potrebno je sve pokrenuti kako bi se osiguralo da ta prava poštuju i promiču oni koji su na vlasti i kojima je to dužnost i kako bi se, u isto vrijeme, u pučanstvu razvijala svijest o osnovnim pravima i slobodama čovjeka. Treba pozvati na suradnju svakoga pojedinca kako bi ta načela poštovali 'svi, posvuda i za sve'" (3).

#### I. POSTOJANJE I DIMENZIJE DRAME

##### Uzroci

1. U okviru ljudske pokretljivosti pojava je izbjeglica jedan od najsmakovitijih i najdramatičnijih aspekata ovoga vijeka. "Možda najveća od svih tragedija našega vremena", rekao je Sveti Otac Ivan Pavao II (21. 2. 82).

Tu su milijuni osoba opterećenih patnjom i neodoljivim potrebama; nezamisliva stanja nevolje s problemima svake vrste.

Ratni vihori, ekološke nevolje, glad, totalitarni režimi, ideološka netrpeljivost, nasilja, progoni guraju to nejasno valovlje raspršenih ljudi, koji se iskorijenjeni iz svojih zemalja i iz svojih osjećaja, grčevito drže ostataka nade u potrazi za utočištem u kojem će ponovno izgraditi svoj život.

I ta se bujica ni najmanje ne umanjuje, ona je čak u strahotnom porastu.

2. Bučni je odjek masovnoga bijega pučanstva azijskog jugoistoka bio probudio nadu da se ne bi trebali ponoviti slični sporovi i drame. Ali umjesto toga vijetnamskom su se i kampučijskom boat-people pridružili i Afganistanci, Salvadorci i Gvatemalci, izbjeglice iransko-iračkog sukoba, afričko pučanstvo, Palestinci i u najnovije vrijeme dramatski egzodus iz Nigerije, da i ne spominjemo neprestani usitnjeni dolazak onih iz Trećega svijeta i iz europskoga istoka.

Ljudi su iskorijenjeni iz vlastite domovine. Toj se nevolji pridružuje nesigurnost hoće li biti prihvaćeni negdje drugdje. Odbijene su i time teško pogođene čak izbjeglice na lađama na pučini; brodovi im nisu priskočili u pomoć iz straha da neće naći zemlju koja će ih prihvatiti.

### Posljedice

3. Posljedice se takve tragedije nisu morale dugo čekati. Pogodile su prije svega ljude, protagoniste ili žrtve toga biča koji se, ponekad iznenadno žestoko i nečuveno okrutno, spustio često na nedužne i nezaštićene.

Natuknimo samo shematično:

Šok izazvan bijegom, koji rađa agresivnošću, osjećaj krivnje ili bezvoljnost; zabrinutost ili tjeskoba zbog toga što je posve nepoznata sudbina članova vlastite obitelji; razočaranost koja nastaje kad izmagli sanjano utočište; nesnalaženje u novoj kulturalnoj sredini i različitu mentalitetu; propast ideala i osobnih težnja; pobrkan religiozni smisao u suočenju sa suprotnim ideologijama, i druge suprotnosti.

Drame i psihičke rastrganosti još su veće ako se promatraju u različitim kategorijama.

4. Najteže se doimlje ogromna većina djece i mladih jednoga i drugoga spola s njihovim problemima zdravlja, školovanja, odgoja, grozan je i hitan problem kako ih zaštititi protiv opasnosti diskriminacije, izopačena ponašanja.

Onda, napuštenost starih, dezorijentacija svećenika izbjeglica, zanemareni sjemeništari, nesnalaženje redovnica. Dodajmo nedostatak sredenja smještaja: bez sigurnih adresa; nema doličnih boravišta, posla, isprava, zdravstvenog nadzora; nema mjesta molitve i razmišljanja, nema vjerskih knjiga na vlastitu jeziku.

5. Navala je izbjeglica imala znatna odraza i na zajednice koje su na neki način zahvaćene dramom: stvorila je preteške pravne, ekonomske, snabdjevačke, zdravstvene, političke i religiozne probleme. Njome je nagrđena etnička fizionomija ljudskih skupina; ponekad je ugrožena sama sociopolitička ravnoteža naroda. To dokazuju noviji događaji koji su smutili javno mnijenje. Nije bez razloga Sveti Otac ne samo javno pozivao nego i više puta izrijeком na taj problem svraćao pozornost diplomata i odgovornih u međunarodnim tijelima. Kao strogo upozorenje zvuče njegove

riječi: "... i ta skrajna, fizička, psihička i moralna bijeda neće znati čekat" (25. 6. 1982).

## II. ODGOVORI NA OČEKIVANJA

6. Tu bijedu često prekriva sukrivi privjes ravnodušnosti i zaborava. I sama sredstva društvenoga pripočavanja nakon početne uzbune malo pomalo propuštaju vijest kao da javno mnijenje zanima samo novost, a ne život sa svim njegovim najobvezatnijim i najdramatičnijim stranama.

Nacionalna i međunarodna tijela, koja su na neki način tim nevoljama zahvaćena, suočuju se, u rješavanju problema i u založenosti za integraciju, s financijskim poteškoćama, s propustima zakonodavstva koje bi omogućilo suprotstaviti se toj pojavi, s nedostatkom struktura i pripremljena osoblja, ako ne i s odbačenjem na koje nailaze u ljudi i u sredina.

### Prisutnost Crkve

7. Crkva, koja je po svojim karitativnim strukturama na vrijeme priskakala u pomoć ljudima tek što su se našli u nevolji, nije propuštala prilike da svojim poukama označi međe sigurnosti ljudskog suživota kako bi predusrela i izbjegla uzroke takvih nevolja i kako bi pojedince i organizacije potakla na uži odnos solidarnosti, izoštrila osjetljivost i savjesti da ostvare prikladne uredbe i zahvate (4).

Sveta stolica, i preko Papinskoga vijeća "Cor Unum", očitovala je i stalno očituje svoju zauzetost za izbjeglice. Isto su tako izraz aktivne prisutnosti Crkve i njezina služenja razne nacionalne i međunarodne katoličke organizacije, Carits, Međunarodna katolička komisija za selilaštvo, itd., koje imaju veoma uspješnu ulogu uz druge organizacije Dobrovoljaca (ONG).

8. "Crkva ima pravo i dužnost intervenirati - rekao je Sveti Otac - ako želi ostati vjerna svojem poslanju, koje je u Kristu, rođena za nas, usmjereno na spas svega čovjeka i svakoga čovjeka". "... gdje god čovjek trpi, tu Krist trpi na njegovu mjestu. Gdje god čovjek trpi, tu mora biti Crkva uz njegov bok" (22.12. 1979). "Katolička Crkva smatra pomoć izbjeglicama bitnim djelom" (5).

Te i druge riječi koje je Papa izgovorio o tom predmetu, koje spadaju među najozbiljnije tužne riječi izgovorene u svijetu, ne daju se krivo ni dvoznačno shvatiti. U njima odjekuje jeka Božanskoga Učitelja: "Dodite k meni svi vi, izmoreni i opterećeni, i ja ću vas odmoriti" (6). I uvijek je, tijekom vjekova, svaka patnja iskusila prisustvo Crkve.

Ali riječi Vrhovnoga svećenika nisu jedini poticaj Crkve u svijetu da se ljudi suoče s tim golemim problemom.

9. Drugi je vatikanski sabor dao biskupima preciznu smjernicu kako posebnu brigu treba voditi o nekim skupinama vjernika "koji zbog svojih životnih prilika nisu u mogućnosti da se dovoljno koriste redovitom i općom pastirskom službom župnika ili su posve bez nje. Ovamo možemo ubrojiti brojne emigrante, prognanike i izbjeglice, pomorce i avijatičare, nomade i druge slične skupine ljudi... Biskupske konferencije, osobito unutar pojedinih zemalja, treba da

brižno proučavaju urgentnija pitanja koja se tiču spomenutih kategorija vjernika. Prikladnim sredstvima i ustanovama neka se zajednički i složno pobrinu za duhovno dobro tih vjernika. Pri tome treba da prije svega imaju na umu smjernice što ih je izdala ili će ih izdati Apostolska Stolica, i da ih na zgodan način prilagode okolnostima vremena, mjesta i osoba" (7).

Koncil je dao prikladne upute i zajednicama naroda i međunarodnim institucijama sa ciljem da bi se pobrinuo za razne potrebe ljudi na području redovitog društvenog života i u posebnim poteškoćama (8). I međunarodni i nacionalni sporazumi i konvencije o ljudskim pravima postaju učinkovitim pravnim sredstvom zaštite čovjeka-izbjeglice.

### Pravni okvir

10. S obzirom na izbjeglice zapaža se, nažalost, da pravni okvir ne odgovara dovoljno sve većoj njihovoj navali i da nadasve zakonodavno nije dovoljan da zaštiti ona neotuđiva ljudska prava koja tvore osobu, što su mnoge države potpisale i izričito branile u međunarodnim izjavama, ali što ne nalazi odgovarajuće potvrde u nacionalnom zakonodavstvu i praksi.

Konvencija iz 1951. s odnosnim dodatnim Protokolom iz 1967. jedini su međunarodni instrumenti na snazi za identifikaciju izbjeglica. Do danas ne postoji nikakav međunarodni sporazum s obzirom na teritorijalni azil.

### Izbjeglice de facto

11. Posljedica je te pravne praznine očita: siva zona između "izbjeglice" i "emigranta". To su tzv. "izbjeglice de facto" ili ilegalci ("ekonomske" izbjeglice, iregularni emigranti, politički disidenti i drugi) koji su izvan svoje domovine i ne mogu se ili se ne kane vratiti u nju zbog razloga koji se kreću od političkog do socijalnog, do ekonomskog, do kulturnog i dr. Sudbina je tih ljudi čak očajnija od sudbine izbjeglica u pravom smislu riječi jer, osim izuzetaka, nitko ih zbiljski ne štiti: ni međunarodna organizacija, ni zemlja iz koje potječu ni ona u kojoj borave bi-jedno, često ilegalno ili čak kriomice.

### Osnovna prava i slobode

12. Kršćanska načela o vrijednosti i dostojanstvu ljudske osobe nalaze sve više prostora u statutima pozitivnog prava koji uređuju čovjekova osnovna prava i slobode.

Ta je pojava naglašena u vremenu nakon rata: ljudi su, izašli iz ratnih strahota i postali svjesni moralne i materijalne bijede u koju su bili upali, instinktivno tražili da se pridignu pozivom na zajednicu naroda.

Zaista Predgovor Povelje kojim se osniva OUN svečano proglašuje: "Mi, narodi Ujedinjenih nacija, odlučni ... da ponovno ustvrdimo vjeru u osnovna prava čovjeka, u vrijednosti i dostojanstvo ljudske osobe, u jednakost prava muškaraca i žena te naroda velikih i malih...", izjava, kao što se vidi, veoma bliza kršćanskom izričaju.

Nakon izjave Predgovora Povelje osnutka OUN (1945) dolazi Opća deklaracija o ljudskim pravima u dva međunarodna ugovora: Ugovor o ekonomskim, socijalnim, kulturalnim pravima te Ugovor o civilnim i političkim pravima (1966) koji ponovno ustvrđuju: "... dostojanstvo te jednaka i neotuđiva prava svih članova ljudske obitelji" i izjavljuju da "ljudska prava moraju biti zaštićena zakonom".

Osim toga, u navedenim međunarodnim ugovorima iz 1966. naznačuju se tri bitna uvjeta za primjenu prava koja se ondje iznose:

- I. pojedincima treba omogućiti da mogu uživati prava predviđena u tim ugovorima;
- II. države su dužne promicati opće poštovanje i opsluživanje tih prava;
- III. dužnost je svakoga pojedinca promicati i poštovati ta osnovna prava i slobode drugih pojedinaca zajednice u kojoj žive.

Posrijedi su tri jasna i nedvojbeni uvjeta koji imaju pravnu vrijednost ukoliko su dio instrumentarija koji je prihvatila OUN.

#### Pravna zaštita čovjeka-izbjeglice

13. Gore navedenim riječima Svetoga Oca značajno odgovara treći uvjet, tj. u onaj koji pojedincu pridaje pravo-dužnost poraditi na tom da se drugim članovima zajednice osiguraju uvjeti u kojima će moći uživati osnovna prava. To je praktično pravni izričaj kršćanske zapovijedi o solidarnosti među ljudima. Stoga pastoralni zahvat na tom polju, utemeljen na kršćanskom načelu ljubavi prema bližnjemu, nalazi svoje uzakonjenje u pozitivnom pravu. Mjesne Crkve kao članovi zajednice u kojoj djeluju imaju vlast braniti prava izbjeglica. Jer zaista je korektnom primjenom nutarnjega i međunarodnog zakonodavstva moguće ostvariti zbiljsku zaštitu čovjeka-izbjeglice, osobito onih koji su u nezakonitu položaju - izbjeglice de facto i ilegalni emigranti - i olakšati da se konkretno uklope u zajednicu koje su gosti, u potpunu poštovanju njihova dostojanstva i vrijednosti ljudske osobe.

#### III. SMJERNICE I PASTORALNO DJELOVANJE

14. "Svakako, 'čovjek kao nešto što je jedno i cijelo, s tijelom i dušom' (9) glavni je cilj pastoralne brige Crkve. No, budući da briga za duše mora biti uskladena s potrebama vremena, izgleda vrlo uputno i opet podsjetiti na temeljna prava ljudske osobe, i to zato da vrhovni upravljači naroda ta prava priznaju i čuvaju, a i zato da se svi migranti osjete uključenima u građanske i društvene funkcije" (10).

Crkva dakle ispunjava svoje spasovno poslanje tako da informira, da senzibilizira države i da nastoji potaknuti neka se stvore prikladne pravne mjere. Osim toga Crkva ima nezamjenjivu zadaću da podrži duh tih ljudi iskorijenjenih iz njihove sredine i da spasi u njima skladnu uravnoteženost u svim njezinim aspektima.

### Dostojanstven hod

15. Na djelatnoj je razini sam Sveti Otac dao dragocjen putokaz poticajan i konstruktivan za same izbjeglice: "Treba organizirati međunarodnu pomoć - rekao je Papa - pomoć koja neće dispenzirati izbjeglice da se, malo-pomalo, brinu sami za se, jer i to je dostojanstven hod" (25. 8. 82). Poticaj je, razumije se, upućen najprvo izbjeglicama: oni se s nadom moraju dići iz svoje iscrpljenosti i iznova započeti živjeti.

Ali Papa tu misli i na pastoralnu crtu koja nastoji cijeniti i vrednovati djelo svećenika izbjeglica koji se pastoralno brinu za izbjeglice.

16. Točne se odrednice pastoralnoga plana nalaze već u dokumentima Svete Stolice "Naputak o pastoralnoj brizi za izbjeglice" i "Crkva i ljudska pokretljivost".

Ovdje se može podsjetiti da položaj izbjeglica sam po sebi zahtijeva sporazum i živu suradnju svih crkvenih tijela zainteresiranih za taj problem. Već i zato da se izbjegnu uplitanja i sukobi, ali nadasve da se usklade zahvati na području kulture, zahvati koji imaju pripremiti prikladno osoblje, ustanoviti smjernice na doktrinalnom, pravnom, sakramentalnom, liturgijskom, karitativnom planu, osigurati nazočnost svećenika i zauzetih laičkih snaga.

Biskupske konferencije, koje su sa svih kontinenata odgovorile na istraživanje koje je pokrenulo ovo Papinsko vijeće da bi se upoznalo sadašnje stanje izbjeglica u svijetu i da bi se mogli poduzeti odgovarajući koraci u skladu sa smjernicama Učiteljstva, slažu se da je potrebno uskladiti snage.

Pomoć neće biti samo "kruh". Isus, ganut nad mnoštvom, "jer bijahu kao ovce bez pastira" (11), umnožio je kruh i ribe, ali nije svoje poslanje ograničio na to.

Pastoralno će djelovanje morati biti učinkovito i pravodobno. Situacija je izbjeglica često veoma krhka: neposredan zahvat može značiti spas ljudskih života. Pastoralna se djelatnost neće ograničiti samo na hitnu pomoć, nego će se morati rasporediti na vremena, na kategorije, na pastoralna opredjeljenja, na tipologiju zahvata koje traže osobe, potrebe i okolnosti.

### Odgovornost mjesnih Crkava

17. Sve će se inicijative morati slijevati prema mjesnom ordinariju, nezamjenjivoj osi svakog pastoralnog programa. Postaje neophodno da mjesna Crkva bude uključena u svakom pogledu. Prvo u pogledu pravodobne informacije koja će usmjeriti pozornost na hitne potrebe, senzibilizirati vjernike za solidarnost i za usklađenost akcije i nositi teret ugleda koji uživa kod vlasti i u javnom mnijenju.

18. Mjesne će Crkve, kako Crkve podrijetla tako i Crkve prihvaćanja, po uzajamnosti informacija (12), moći pokazati izbjeglim svećenicima, redovnicima i sjemeništarcima kako dragocjenim darom smatraju dar zvanja i zajedničku želju da se ono spasi i vrednuje time što će ustanoviti na povjerenju temeljen suživot i priznanje njihova ljudskog i svećeničkog dostojanstva (13).

Ti svećenici, sve i smatrani najkvalificiranijim pastoralnim djelatnicima među svojim unesrećenim sunarodnjacima (14), neće se ostaviti sami, nego će im se uz bok staviti zaduženi koji će podržavati stalan odnos s mjesnom Crkvom i s organizacijama koje pružaju pomoć. U potrazi za prikladnim osobljem ne možemo zanemariti sretnu mogućnost da ženske kongregacije, sve ako sada i oskudijevaju zvanjima, mogu ohrabriti svoje članice prikladne da se posvete službi izbjeglica (15). U tome su primjerne neke sekcije, kao npr. filipinska.

### Obrana i zaštita osobe

19. Ta usklađenost osobe, uredaba i pomoći moći će biti strategija koja će braniti dostojanstvo osobe, nadasve slabih i nezaštićenih, kakva su upravo djeca. Crkva je ozbiljno zabrinuta zbog teških uvjeta pod kojima se nalaze tolike maloljetne izbjeglice i poziva da se štiti njihov najbolji razvoj, ne samo fizički, nego i psihički i duhovni. Neka njihova nenormalna ponašanja, tragične posljedice nutarnje pustoši uzrokovane proživljenom olujom, moći će ispraviti skrb puna razumijevanja i hitna pedagoška djelatnost koja u poštovanju njihove osobnosti želi ostvariti njihove nadarenosti i sposobnosti, razumjeti njihov mentalitet, stvoriti oko njih ozračje povjerenja i sigurnosti i dopustiti tako da u njihovu duhu cvate uvjerenje kako je samoća pobijedena i kako će ih nova zajednica znati prihvatiti i poštivati.

Odgojitelji i katehete moći će u spremnim obiteljima naći moćnu podršku za tu rekonstrukcijsku akciju, dok će se sa svim marom nastojati ponovno sastaviti i vrednovati izvorna obitelj (16).

Istom će se plemenitošću i tankoćutnošću pažnja posvećivati odraslima, surađujući sa svima, poštujući slobodu savjesti, predaje, kulturu, svačiju duhovnu baštinu (17), kakva god bila religija koju ispovijedaju... Nema tu Židov - Grk, slobodnjak - rob, nego ste svi jednaki pred istim Ocem (18).

Pastoralni će napor u korist izbjeglica morati bolje uključivati obitelj i smatrati je veoma uspješnim ključem koji razriješava razne probleme. Obitelj se neće smjeti zatvoriti u se, nego će se morati otvoriti zajednici, osobito tim potrebnima; i odgojna djelatnost u obitelji neka se uvijek poziva na ljubav prema drugima, ljubav koja se izražava prihvaćanjem, poštivanjem i služenjem (19).

Kateheza, vjerska praksa, osobni odnosi i sve što se tiče kršćanskoga života usmjerit će se po smjernicama pastora izbjeglica. Za liturgijska slavlja, za čuvanje euharistije, za dijeljenje sakramenata neka se imaju na pameti ovlasti dušobrižnicima i povlastice vjernicima koje je dalo ovo Vijeće dekretom "Pro materna" da bi posebnim skupinama ljudi olakšalo sudjelovanje u crkvenom životu (20).

20. Zbog opsežnosti i složenosti problema bit će dobro stalnu brigu za njih, posuvremenjivanje podataka i pravodobnost zahvata povjeriti posebnoj strukturi u krilu biskupskih konferencija, kao što je upravo Vijeće za migracije (21).

Pastoralni program, kako god opširan i do u pojedinosti razrađen, ne može predvidjeti svih različitih i ponekad

iznenadnih potreba. Uvijek ostaje nešto nepredviđeno što je povjereno pažnji savjesti i skrbi privatne inicijative. "Ljubav će vam sve sugerirati". Svaka će kršćanska zauzetost, nadahnuta ljubavlju, moći naći i dati odgovore pune ljubavi i mimo organizacijskih tračnica.

Tako će po djelima oživjeti vlastita vjera, a onaj komu je već bilo ponešto nade imat će snage da opet vjeruje i da pridaje značenje svomu životu koji obasjava bratstvo.

Vatikan, 14. veljače 1983.

+ Sebastiano kard. Baggio  
predsjednik

+ Emanuele Clarizio  
nasl. nadbiskup Anzija  
podpredsjednik

### B i l j e š k e

=====

- 1) De justitia in mundo 1.
- 2) Pacem in terris.
- 3) Pavao VI, 10.12.73.
- 4) De Pastoralis Migratorum Cura 1  
Gaudium et Spes 84-89.
- 5) Ivan Pavao II, lipanj 1982.
- 6) Mt 11, 28.
- 7) Christus Dominus 18.
- 8) Gaudium et Spes 84.
- 9) Gaudium et Spes 3.
- 10) De Pastoralis Migratorum Cura 5.
- 11) Mk 6, 34.
- 12) Ecclesiae Sanctae 38.
- 13) Christus Dominus 16 - Presbyterorum Ordinis 20-21;  
Lumen Gentium 28.
- 14) Christus Dominus 23 sl; Familiaris Consortia IV, 1977.
- 15) De Pastoralis Migratorum Cura VI, 54; Chiesa e Mobilità  
umana 37.
- 16) Apostolicam Actuositatem 11.
- 17) De Pastoralis Migratorum Cura.
- 18) Usp. Gal 3, 29
- 19) Familiaris Consortio III, 44.64; Iv, 77.
- 20) Christus Dominus 18.
- 21) Christus Dominus 18; De Pastoralis Migratorum Cura 22.

### D E K R E T

Crkva je tijekom godine rasporedila proslavu spomendana mučenika i drugih svetaca koji su po mnogolikoj Božjoj milosti uzdignuti do savršenstva i već postigli vječno spasenje. Jer o rođendanima svetaca sama Crkva navješćuje vazmeno otajstvo u svecima koji su s Kristom zajedno trpjeli te su s njime proslavljeni, a vjernicima predlaže njihove

primjere, koji po Kristu sve privlače k Ocu, i njihovim zaslugama moli i postizava Božja dobročinstva (Usp. Konst. "Sacrosanctum Concilium", br. 104).

Opći pak rimski kalendar zadržava samo one svetačke spomendane kojih slavljenje ima sveopći crkveni značaj (Ondje, br. 111).

A među svece koji svim vjernicima po svojoj zemlji pružaju primjer prikladan za nasljedovanje, osobito u naše vrijeme, valja pribrojiti svetoga Maksimilijana Mariju Kolbea, prezbitera i mučenika, jer je on - raspaljen Kristovom ljubavlju i vjerno stupajući Kristovim stopama - položio život za braću i tako postao pravi znak Božje dobrote prema Crkvi i ljudima našega vremena.

Ta u svetome mučeniku Maksimilijanu Mariji ljudi ovoga vremena prepoznaju divno svjedočanstvo za čovjekovo dostojanstvo i za onu ljubav koja sve pobjeđuje i po kojoj smrt rada spasonosnu snagu.

Pa budući da je stiglo nekoliko molbi biskupskih konferencija da se liturgijski spomendan svetoga Maksimilijana Marije Kolbea protegne na svu Crkvu, vrhovni je svećenik IVAN PAVAO II ovoj Kongregaciji povjerio da te molbe provede u djelo.

Tako je Sveta kongregacija za sakramente i bogoštovlje, vjerna spomenutom zadatku, odlučila da se proslava SVETOG MAKSIMILIJANA MARIJE KOLBEA, prezbitera i mučenika, uvrsti u Opći rimski kalendar i da se svake godine slavi na njegov rođendan, 14. kolovoza, kao obavezan spomendan.

Što je god tomu protivno, više ne vrijedi.

Iz palače Svete kongregacije za sakramente i bogoštovlje, 25. ožujka 1983, na svetkovinu Gospodnjega Navještenja, kad započinje jubilara godina Otkupljenja ljudskoga roda.

Josephus Card. Casoria,  
Praefectus, v. r.

+ Vergilius Noe, v. r.,  
nasl. nadb. vonkarijski,  
tajnik

JUBILARNA GODINA OTKUPLJENJA  
Središnji odbor

Predsjednik  
Br. 30/83

Vatikan, 3. veljače 1983.

Njegovoj Uzoritosti  
Kardinalu Franji Kuhariću,  
zagrebačkom nadbiskupu  
predsjedniku BKJ  
Z a g r e b

## Uzoriti!

Nakon prve najave Jubilarne godine Otkupljenja, objavljene od Svetog Oca na sastanku kardinalskog kolegija 26. studenoga 1982., primili smo odasvud molbe za obavijest o vremenu i načinu njezine proslave kao i očite znakove interesa i pouzdanog iščekivanja toga događaja, tako važnog za Crkvu i za svijet u završnom razdoblju drugog tisućljeća Otkupljenja.

Nakon toga je Sveti Otac u svom govoru kardinalima i prelatima grada Rima 23. prosinca opširnije objasnio svrhu i duh Izvanredne svete godine, a zatim je bula "Aperite Portas" od 6. siječnja 1983. još bolje obrazložila njezine teološke, duhovne i pastoralne motive te uz to dala opće upute za njezinu uspješnu proslavu u Rimu i u cijelom katoličkom svijetu.

Središnji odbor za Svetu godinu, koji je Sveti Otac ustanovio radi pripreme i nadzora te jubilarne proslave, treba da pruži Biskupskim konferencijama raznih zemalja sve što je potrebno i korisno znati pastirima i vjernicima, a naročito onima koji su zaduženi za jubilarnu proslavu u pojedinim pokrajinama i dijecezama: misli o učiteljstvu i smjernicama Svetog Oca, obavijesti o već poduzetim koracima i stečenim iskustvima, odgovore na razne upite itd. Ovaj će odbor tako - u granicama svojih mogućnosti - dati doprinos uspješnom ostvarenju inicijative općeg misijskog značaja putem objave i kateheze Spasenja koje se postiže obnovom u Kristu Otkupitelju.

Taj pastoralni misijski angažman prva je karakteristika ovoga Jubileja, kao sveopće sudjelovanje zajednice u poletu evangelizacije kojim je Ivan Pavao II. obilježio Crkvu.

Tematika što je Sveti Otac predlaže za razmatranje i propovijedanje tokom Jubilarne godine u skladu je s osnovnim temama o Božanskom milosrđu, o Otkupljenju Kristovu koje se ostvaruje još danas u srcu čovjeka i društva radi zajedničkog spasenja, o križu kao znaku ljubavi i izvoru pomirenja, o pokori i o vjeri u Krv Kristovu, o sakramentalnoj službi Crkve, naročito u vezi s otpuštanjem grijeha i obnavljanjem milosti, o općinstvu svetih, o djelovanju Duha Svetoga u obraćenju i posvećenju čovjeka, o materinskom zagovoru Marije, koja je bila prva spašena i pridružena djelu Otkupljenja.

U svojoj buli Sveti Otac označuje okolnosti odvijanja Jubileja i upućuje na čine koji bi uz ispovijed i pričest, biskupi mogli propisati u svrhu dobivanja plodova Jubilarne godine u svojoj biskupiji. Prepušten im je širok izbor raznih mogućnosti prema pastoralnim kriterijima na koje se poziva Sveti Otac.

S obzirom na sveopći značaj Jubileja nije potrebno posebno isticati najrazličitije konkretne formulacije ostvarenja proslave, koja mora biti uvijek u skladu s osnovnim planom i smjernicama Svetoga Oca, tj. u punom skladu s njegovim mislima i nakanama.

Ako bi Vaša Biskupska konferencija odlučila da ustanovi nacionalni odbor za programiranje i konkretnu realizaciju Jubileja Otkupljenja, bilo bi nam drago da nas obavijestite o njegovu formiranju i sastavu kako bismo mogli uspostaviti s njime plodnu suradnju.

Jedan od ciljeva takve stalne povezanosti jest da se od početka osigura razmjena uputa, iskustava, informacija, doprinosa

itd., čime će se ostvariti razdioba duhovnih dobara i organizirane pomoći među braćom.

Šaljući povremeno Središnjem odboru izvještaje o najznačajnijim manifestacijama i obavijesti o glavnim inicijativama svake biskupije, dat ćete svoj doprinos uspostavljanju dragocjene dokumentacije o svjetskoj proslavi Jubilarne godine.

Što se pak tiče hodčašća u Rim koje bi dijecezanske ili župne zajednice i druge kršćanske grupacije željele obaviti, kako bi na grobu apostolskih Prvaka i u susretu s Namjesnikom Kristovim zaključile obnovu mjesnih Crkava, Središnji odbor će, čim mu to bude moguće, saopćiti biskupskim konferencijama i nacionalnim odborima neke praktične upute kao i kalendarij najvažnijih jubilarnih slavlja u Rimu, naročito onih kojima će predsjedati Sveti Otac.

Već sada smo slobodni savjetovati Vam da poduzmete odgovarajuće pastoralne inicijative u vezi s grupama koje nazivamo "marginalnima"/bolesnicima, invalidima, starima i lišenima slobode/. Na taj će se način i oni osjetiti osobno potaknuti da sudjeluju u obnovi i uživanju otkupiteljskih plodova smrti i uskrsnuća Gospodina našega Isusa Krista.

Koristimo se ovom prilikom našega prvog susreta da izrazimo Vašoj Uzoritosti izraze dubokog poštovanja i našu želju da ostanemo na raspolaganju i Vama i Vašoj Biskupskoj konferenciji kad god budete htjeli da se poslužite našim skromnim uslugama.

Ostajemo odani službenici Vaše Uzoritosti u Gospodinu

+ Mario Schierano  
naslovni nadbiskup Akride,  
predsjednik

o. Raimondo Spiazzi O. P.  
tajnik

PORUKA PAPE IVANA PAVLA DRUGOG ZA SVJETSKI MISIJSKI DAN-23.X.1983.

Poštovana braćo i predragi sinovi i kćeri Crkve!

1. Ove godine Svjetski misijski dan dobiva sasvim posebnu važnost po slavljenju Izvanrednog jubileja Otkupljenja. Kad sam najavio taj Jubilej, spomenuo sam poziv koji sam upravio svijetu već na početku svoga Pontifikata: "Otvorite vrata Kristu! I doista, Jubilej je snažan poziv na obraćenja i na pomirenje, poziv da postajemo sve svjesniji milosti krštenja, te da velikodušno pristajemo uz Evandjelje, a ono je navještaj Otkupljenja i spasenja za sve ljude.

Dozivajući, dakle, u pamet svakom kršćaninu bogatstvo koje dolazi svijetu po Otkupljenju, Jubilej poprima samim time veliko misijsko značenje. On postaje ponovni poziv na evangelizaciju onih milijuna osoba koje, nakon punih 1950 godina od Otkupiteljske kalvarijske žrtve, još nisu kršćani i ne mogu ni u trpljenju ni u radosti *živjeti* ime Isusovo, jer ga još ne poznaju.

Tko, dakle, želi biti pravi kršćanin, ne može ne željeti da potpuno podijeli čudesni dar Otkupljenja i s tom braćom.

Drugim riječima, odnos s Bogom Ocem i s Kristom nije nipošto samo osobni odnos, nego je to odnos koji povezuje cijelo čovječanstvo, pa se stoga pokazuje kako je taj odnos uključen u posve jasnu misijsku *dimenziju*.

Krist je Otkupitelj s v i h l j u d i, za sve je umro, za sve je dao samog sebe u otkup (usp. 2 Kor 5,15; 1 Tim 2,6; 1 Iv 2,2), i On poziva svakog pojedinog od nas, ne samo na osobno pomirenje nego i na posredovanje u otkupljenju onih koji još nisu otkupljeni: "Podite i učinite mojim učenicima sve narode" (Mt 28,19-20).

Kolika je to čast, ali i kako je to svečan nalog što nas tjera da se pitamo koliko smo svjesni obveze što proizlazi iz one najveće zapovijedi u Kristovoj poruci: "Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio" (usp. Iv 15,12. 17).

Zar nije to Otkupljenje praktično ostvarivanje onog plana ljubavi koji mi, po Kristovoj želji, moramo nastavljati? Stoga, toliko ćemo više moći reći da ljubimo braću koliko više budemo radili i djelovali da im bude saopćavana spasonosna Riječ samoga Krista i da se i na njih primjenjuju plodovi Otkupljenja. Neka svatko od nas usvoji one Apostolove Riječi: "Ljubav Kristova potpuno nama ovladava!" (2 Kor 5, 14).

Kako sam pisao u Buli kojom je najavljen Jubilarne godina, "u ponovnom otkrivanju i proživljavanju praksi sakramentalnog života Crkve, po čemu dolazi, pojedincima i zajednici, milost Božja u Kristu, treba gledati duboko značenje i čudesnu ljepotu ove Godine što nam je Gospodin dopušta slaviti. S druge strane treba biti jasno da će ovo vrijeme, kad je svaki kršćanin pozvan da što bolje odgovori svom pozivu na pomirenje s Ocem u Sinu, postići svoj potpuni cilj samo ako se u ovo vrijeme ostvari novo prihvaćanje obveze svakog pojedinog i sviju zajedno da služimo uspostavljanju mira među svim narodima" (Aperite portas Redemptori, 3).

Razumijevanje pravog značenja Jubilarne godine, doista, isto je što i dublje shvaćanje same misijske naravi, da bismo se obratili srcem ne samo u dubini svoje vlastite savjesti, nego i prema onima koji su naša braća pa imaju pravo upoznati Krista i uživati bogatstvo Njegova Srca "bogatog milosrđem".

## 2. Nema većeg služenja čovjeku od misijskog služenja

Kad se to ima u vidu, Svjetski je misijski dan ove godine potpuno u skladu s teološkim i pastoralnim sadržajem Izvanrednog jubileja. Stoga ponavljam, srcem punim zabrinutosti: "Otvorite vrata, štoviše, širom ih otvorite Kristu!"

Hajdemo Spasitelju! Ponesimo ga svim ljudima! Nosimo im ga privlačnom snagom Duha Svetoga, što svakog osvaja svojom uvjerenjivošću, a što zazivamo i postizavamo misijskom prošnjom!

Nosimo ga, svojim zauzimanjem svojim poštovanjem, pružanjem svoje pomoći, podržavajući one plemenite osobe koje, uz potpuno odricanje, rade na prednjoj fronti Kraljevstva Božjega navješćujući Evangelje.

Obraćam se, na poseban način, mladima, toj nadi Crkve, svojoj nadi.

Neka oni usmjere svoje oduševljenje, neka upotrijebe svoje obilne snage i osjećaje, svoj žar i svoju smionost za svetu misijsku djelatnost.

Nije li sveti Franjo Ksaverski u dalekoj Indiji, gdje je navješćivao Poruku Spasenja, mislio na svoje prijatelje, vršnjake,

studente s pariškog sveučilišta, kad je tvrdio, da bi mu se oni bez oklijevanja pridružili u duhovnom osvajanju svijeta za Krista, kad bi samo znali da su neizmjerne potrebe misijskog svijeta?

Ovo izjavljujem dakle mladima: Ne bojte se! Nemojte se ustručavati da se predate Kristu, da Njemu posvetite svoj život, velikodušnim služenjem najuzvišenijem idealu, misijskom idealu. I vas očekuje to zalaganje što tolike oduševljava, te što je tako bogato aktivnostima.

### 3. Suradnja je dužnost svih kršćana

Isto tako želim da se svi vjernici pridružuju i donose svoj osobni doprinos ovom velikom pokretu misijske suradnje u okviru *Papinskih misijskih djela*, tih kvalificiranih, najprikladnijih i najuspješnijih sredstava za promicanje duhovne i materijalne pomoći pionirima Evandolja (usp. AG 38).

Ali je nužno, da bi vjernici postali posve svjesni neophodne potrebe svoje suradnje, da u njima oživljavaju tu svijest oni na koje spada veoma važna uloga misijske animacije, a to su svećenici i redovnici.

Neophodno je potrebna *animacija* v o d a Božjeg naroda, jer od njih zavisi konkretno prihvaćanje odgovornosti vjernika za evangelizaciju a prema tome i njihovo prihvaćanje obvezatne suradnje. Prihvaćanje je te obveze tim potrebnije i hitnije, jer je poznato da je misijska djelatnost - koja obuhvaća i tako nužnu izgradnju crkava, škola, sjemeništa, sveučilišta, ustanova za javnu pomoć, itd, a što sve služi i za vjersko i za ljudsko podizanje tolike braće - veoma mnogo uvjetovana mnogim poteškoćama financijske naravi.

A kojim se boljim strukturama, nego što su Papinska misijska djela, koja sam gore spomenuo, može obratiti da se ostvari taj program kapilarnog buđenja osjetljivosti za te misijske probleme, te da bi se stvorila mreža univerzalne ljubavi koja sve obuhvaća?

Obaviješten sam da se u *pajnovije vrijeme*, u mnogim narodima podižu "centri za misijsku *animaciju*", živo preporučujem te inicijative, tako korisne za teološko, pastoralno, duhovno produbljivanje misijske nauke. Ja se radujem jer ću i sam otvoriti novo sjedište jednog takvog centra, sjedište Međunarodnog centra za misijsku animaciju, koji se nalazi uz, meni tako drago, Papinsko sveučilište Urbanijanu.

Na ovaj Svjetski misijski dan, dakle, Crkva, Majka i Učiteljica, koja se zauzima za dobro sviju, upravo po spomenutim Papinskim misijskim djelima pruža ruke da sabere pomoć od ljudi dobre volje.

Pružanje je te velikodušne pomoći i *dužnost* i *čast* i *radost*; jer se njome doprinosi donošenju neprocjenjivih dobara i blagodati Otkupljenja onima koji još ne poznaju "neistraživo bogatstvo Kristovo" (usp. Ef 3,8).

I novi crkveni zakonik, koji posvećuje misijskoj djelatnosti cijeli jedan dio Druge knjige (can. 781-792), izričito naglašava zakonitost obveze svih vjernika da svi oni, svjesni svoje vlastite misijske odgovornosti što potječe iz same misijske naravi Crkve, surađuju u toj službi (can. 781). Na taj način dobiva pravno priznanje i sva misijska suradnja, koju će valjati probuditi, kako to stoji u kanonu 791, u svim biskupijama, imajući u vidu ove četiri inicijative:

- promicanje misionarskih zvanja;
- obavezno promicanje misijskih inicijativa za sve svećenike (a ne samo za pojedince animatore PMD), osobito razvijanje Papinskih misijskih djela;
- proslava Misijskog dana;
- godišnja kolekta novčane pomoći misijama, za koje novčana sredstva treba slati Svetoj Stolicu.

4. Sveta godina: poziv na veće puždanje

Iskreno želim da se pokrenu sve snage Crkve, Naroda Božjega, u ovaj teški čas što ga čovječanstvo proživljava, i što je tako pun prijetnji, a i obećanja, pribivši novu duhovnu snagu što ju daje ova Sveta godina Otkupljenja, kako bi se navješćivanje Evandjelja proširilo, na sve dublji i na sveobuhvatniji način, na sve narode i na sva plemena na zemlji.

Izražavam, konačno, svu svoju zahvalnost onim svećenicima, redovnicima, redovnicama i svjetovnjacima, koji - bilo da rade u prvim redovima, bilo da rade na raznim poljima Crkve ili se bave najrazličitijim djelatnostima, - uspješno doprinose širenju Kraljevstva Božjega. Njima i svima koji su im dragi, od sveg srca rado podjeljujem Apostolski blagoslov, залог nebeske milosti.

U Vatikanu, 10. lipnja, na blagdan Srca Isusova, 1983. godine, pete Pontifikata.

Papa Ivan Pavao II.

NAPOMENA SVEĆENICIMA:

Budući da je do Misijske nedjelje ostalo još dosta vremena napominjemo Vam, braćo svećenici, da već na vrijeme planirate i organizirate da se ta nedjelja dostojno kršćanski obilježi i organizira već unaprijed. U slijedećem broju našeg biskupijskog lista "Crkva na kamenu" (mj. listopad) donijet će se iscrpan prikaz prošlogodišnje misijske kolekte iz naše biskupije koja nije bila baš tako mala za naše prilike. Nadamo se i ujedno Vam preporučujemo da će to biti i ove godine lijepo i kršćanski organizirano, kako to i doliči samoj proslavi.

Za sav uloženi trud Ordinarijat se već sada svima unaprijed zahvaljuje.

## BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE

### PRIOPĆENJE ZA TISAK

Biskupska konferencija Jugoslavije održala je svoj redoviti proljetni sabor u Zagrebu od 12. do 14. travnja 1983.

Biskupi su uz suradnju stručnjaka razmotrili značenje novog nedavno objavljenog Crkvenog Zakonika. Formirana je komisija sastavljena od stručnjaka koja će biskupima pomoći u prelazu na novi Kodeks na nivoima crkvenih struktura kao što su Biskupska konferencija, biskupijski uredi i župe. Ujedno će ta komisija pripremiti hrvatski odn. slovenski prijevod Crkvenog Zakonika. Na čelu te komisije stoje biskupi Kokša i Herbut.

U završnoj fazi dorade nalazi se i dokumenat naše BK o katehizaciji, te njegovo objavljivanje treba uskoro očekivati.

Na traženje Sv. Kongregacije za sakramente i bogoštovlje biskupi su na ovom saboru donijeli potanje precizacije u vezi sa uvođenjem stalnog đakonata kod nas.

Za Sinodu biskupa koja će se održati naredne jeseni naša BK će pripremiti vlastitu relaciju koncentrirajući se na točke koje smatra najbitnijima. Naši delegati za Sinodu su nadbiskupi Šuštar i Franić, a zamjenici biskupi Jenko i Škvorc.

Biskupi su se međusobno konzultirali i o najboljem mogućem načinu proslave Svete godine Otkupljenja.

Učesnicima sabora pružena je iscrpna informacija o jesenšnjem Simpoziju biskupa Evrope održanom u Rimu uz učešće i naših predstavnika. Naglašena je potreba da se i kod nas u većoj mjeri osjeti kolegijalna odgovornost za naš kontinent i veća povezanost sa evropskim episkopatima.

Učinjen je napor da se unaprijedi i poboljša funkcioniranje pojedinih struktura naše BK.

Biskupi imaju na vidiku 1100. godišnjicu smrti sv. Metodija i namjeravaju je na crkveni način obilježiti. Također se na svoj način žele uključiti u slavlja 1985. godine kao "Godine mladih".

Predsjednik Vijeća za mlade Msgr. Marko Perić razriješen je na vlastitu molbu te službe, a izabran je za novog predsjednika vladika križevački Slavomir Mikloš.

Hrvatski biskupi su odlučili da se Nacionalni euharistijski kongres održi 8. i 9. rujna 1984. u Mariji Bistrici. To bi imao biti svečani završni čin desetgodišnjeg slavljenja 1300. godišnjice Krštenja Hrvata i proslava 300. godišnjice pronalaska kipa Majke Božje Bistričke. Riječki nadbiskup i metropolit Msgr. Josip Pavlišić je na čelu nacionalnog pripremnog odbora za ovu proslavu.

Zagreb, 14. travnja 1983.

TAJNIŠTVO BISKUPSKE KONFERENCIJE

Dr. Anton Tamaruť  
SUMARNI PRIKAZ ŽENIDBENOG PRAVA U NOVOM K O D E K S U

Uvod

Crkva je oduvijek pokazivala posebnu brigu za brak i obitelj. U ovo naše vrijeme, kad su ove božanske ustanove sve više ugrožene sa strane Zloga, ta njezina briga iz dana u dan raste. Drugi vatikanski sabor je mnogo raspravljao o problemima braka i obitelji i dao je svoje rješenje o njima osobito u pastoralnoj constituciji *Gaudium et spes* /n. 47-52/; o njima je raspravljala posebna Sinoda biskupa g. 1980. i na temelju njezinih prijedloga papa Ivan Pavao II. izdao je svoju poznatu pobudnicu *Familiaris consortio* /22.11.1981/, o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu. Koliko su ovi problemi i papi na srcu, pokazuje on to na svojim generalnim audijencijama srijedom, kad već više vremena neprestano o njima govori. O njima nije mogao šutjeti ni u nagovoru što ga je držao našim biskupima prigodom njihova ovogodišnjeg pohoda ad limina.

Kroz dvadeset godina rada na obnovi crkvenog zakonika o ženidbenom pravu veoma se mnogo raspravljalo. Trebalo je aktualnu brigu Crkve za brak i obitelji izraziti u posuvremenjenim zakonima. Oni su sada pred nama da ih proučimo i pravilno ugradimo u naš pastoralni rad.

Trebat će u tom smislu organizirati pobiskupijama i dekanatima posebne seminare na kojima će se pastoralni kler upućivati u nove propise crkvenog zakonika općenito, a u ženidbenom posebno. No prethodno je potrebno da Biskupska konferencija donese partikularne zakone za svoje područje što ih je novi Kodeks ostavio njezinoj kompetenciji. Te se norme redovito odnose na praktičnu primjenu općeg zakona i stoga bi ih trebalo donijeti prije stupanja na snagu novog Kodeksa /27.11.1983/.

Mjesto ženidbenih zakona u novom Kodeksu

Ženidbeni zakoni nalaze se u novom Kodeksu u IV. knjizi, koja nosi naslov: O posvetiteljskoj zadaći Crkve /*De Ecclesiae munere sanctificandi*/. Obuhvaćaju 111 kanona /19 manje nego što je to bilo u starom Kodeksu/, i to kanone 1055 -1165,

a podijeljeni su u 10 poglavlja.

Nakon 8 uvodnih kanona, u prvom poglavlju govori se o pastoralnoj brizi i o onome što mora prethoditi vjenčanju; u drugom i trećem poglavlju govori se o ženidbenim zaprekama; u četvrtom poglavlju o ženidbenoj privoli; u petom poglavlju riječ je o kanonskoj formi vjenčanja; slijede dva kraća poglavlja /VI i VII/ o mješovitim ženidbama, odnosno o tajnom vjenčanju /prije zvanom *matrimonium conscientiae*/; u VIII poglavlju govori se o učincima vjenčanja; u IX o rastavi supruge te u X poglavlju o ukrepljenju ženidbe. Iz ovog je vidljivo da je raspored materije ostao uglavnom isti kao što je bio u starom Kodeksu.

### Uvodni Kanoni /1055 - 1063/

Novi Kodeks osim svoje uvodne knjige *De normis generalibus* na početku svakog pojedinog traktata donosi uvodne kanone u kojima se definiraju osnovni pojmovi dotične materije. Tako je i u traktatu o ženidbi. Odmah u prvom kanonu donosi se svojevrsna definicija kršćanske ženidbe: "Ženidbeni savez, po kojem muž i žena stvaraju među sobom zajedništvo čitavog života i koji je po svojoj prirodnoj naravi usmjeren dobru supruge te rađanju i odgoju djece, Krist je Gospodin podigao među kršćanima na dostojanstvo sakramenta" /kan 1055 p 1/.

"Stoga među kršćanima ne može postojati valjani ženidbeni ugovor, a da ne bude ujedno i sakrament" /kan 1055 p 2/.

Ova pravna definicija ženidbe, osobito ako se uzme u obzir da nema posebnog kanona u kojem se govori o ciljevima /*de finibus matrimonii*/, ima u sebi više pravnih noviteta.

1. Stari Kodeks govorio je o ženidbi kao ugovoru između muža i žene. Drugi vatikanski sabor /GS 48/ primjenjuje na ženidbu biblijski pojam saveza. Budući da je Komisija na osnovu crkvenog zakonika morala voditi računa o svim smjernicama Sabora, nije mogla mimoći ni ovu. Vodila se ipak rasprava o tome gdje i kako na ženidbu primjeniti biblijski pojam saveza. Neki su naime smatrali da se taj pojam može prikladno primjeniti na ženidbenu zajednicu kao takovu /*Matrimonium in facto esse*/, ali ne na sam čin vjenčanja /*matrimonium in fieri*/, o vjenčanju, koje nije drugo nego ugovor između muža i žene. I upravo je taj naravni ugovor među kršćanima Krist podigao na dostojanstvo sakramenta.

Čini se da je između ta dva različita mišljenja stvoren neki kompromis. U prvom paragrafu kan 1055 zadržana je riječ savez /*foedus*/, a isto tako i u definiciji ženidbene privole /kan 1057 p 2/, dok je u kan 1055 p 2 ostavljen izraz ugovor /*contractus*/, iako cijenimo pravnu rimsku preciznost koja je o ženidbi govorila isključivo kao o ugovoru, što je utjecalo i na dosadašnju kanonsku terminologiju, ipak nam je drago što je i u novi Kodeks ušao, tako biblijski bogat pojam saveza za ženidbu. Ovdje želim upozoriti još na jednu značajniju opasku koja je bila dana na formulaciju ovoga kanona, iako nije bila prihvaćena.

Bilo je naime onih koji su željeli da se kaže da je Krist uzdigao ženidbeni savez ili ugovor na dostojanstvo sakramenta među vjernicima, a ne jednostavno među kršćanima. Sakramenti su, argumentiraju oni, znakovi vjere i samo kod vjernika proizvode učinak. Tako i sakrament ženidbe može biti učinkovit samo kod vjernika, a ne i za nevjernika pa makar on bio

i kršten. Članovi Komisije su smatrali da je to jedno veoma ozbiljno teološko pitanje koje još nije do kraja riješeno i prema tome da valja ostati kod starog izričaja.

2. Druga značajnija novina ovog kanona jest u tome što su u njemu na novi način izraženi ciljevi kršćanske ženidbe /fines matrimonii/. U starom Kodeksu o njima se govori u posebnom kanonu ovako: "Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis; secundarius mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae" /kan 1013 p 1/.

Kan 1055 p 1 novog Kodeksa, donoseći definiciju ženidbe, o njezinim ciljevima govori uključivo, i to ovako: "Matrimoniale foedus.. indole sua naturaliter ad bonum coniugum atque ad prolis generationem et educationem ordinatum" - "Ženidbeni savez je po svojoj prirodnoj naravi usmjeren dobru supruge te rađanje i odgoj djece ciljevi su ženidbenog saveza. Koji je prvotni, a koji drugotni cilj, ne govori se izričito. Ako bismo sudili po redu nabrojavanja, onda bi valjalo reći da je prvotni cilj dobro supruge, a drugotni rađanje i odgoj djece. Dakle obratno nego u starom kodeksu. Međutim očito novi Kodeks nije htio govoriti o hijerarhiji ciljeva, želeći istaći da se oni međusobno ne isključuju, nego da ovise jedno o drugome, da jedno drugo uključeno sadrže. Tu je ~~sa-~~pravo u pravnoj terminologiji rečeno ono što je drugim riječnikom izraženo u Gaudium et spes: "Ta /naime bračna ljubav/ izrazito ljudska ljubav buduća da struji od osobe k osobi, privrženosti slobodnog htijenja, obuhvaća dobro čitave osobe" /br. 19/. Bračna ljubav, to je zapravo ono što Kodeks naziva dobrom suprugom i postavlja kao cilj ženidbenog saveza. Gaudium et spes govori pak na drugom mjestu: "Brak i bračna ljubav su po svojoj naravi usmjereni prema rađanju i odgoju potomstva" /br. 50/. Prema tome, nema dobra supruge bez bračne ljubavi, a prave bračne ljubavi ne može biti ako se isključuje rađanje. Ovakav govor o ciljevima ženidbe mnogo je naravniji, humaniji i nema u njemu onog juridizma gotovo trgovačke računice koji se mogao nazirati u starom Kodeksu. On će posebno radovati one bračne drugove koji ulaze u brak a znaju da neće moći imati djece, zbog svoje sterilnosti, a ipak žele u braku ostvariti jedno drugo dobro, jer se iskreno ljube.

Iako novi Kodeks raspravlja o ženidbenoj privoli u posebnom poglavlju, ipak na početku teksta, nakon definicije kršćanske ženidbe, stavlja definiciju same ženidbene privole. Kad ovu novu definiciju usporedno s onom starom u Kodeksu, onda moramo reći da je ova cjelovitija, osobnija a s više biblijskog sadržaja: "Consensus matrimonialis est actus voluntatis, quo vir et mulier coedere irrevocabili sese mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium" /kan 1057 p 2/ - "Ženidbena privola je čin volje po kojem se muž i žena neopozivim savezom međusobno predaju i primaju za stvaranje ženidbe". Isti pak kanon u starom Kodeksu glasi: "Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradidit et accepit ius in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem" /kan 1081 p. 2/. Ženidbena privola čini svaku ženidbu, pa i onu prirodno sterilnih osoba. Kod ovakvu pak definiciju, u kojoj je riječ samo de iure in corpus in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem, teško je bilo moguće svrstati takvu ženidbu. Nova je dakle definicija ženidbene privole

šira i obuhvatnija.

Iako novi kodeks in Normis genralibus, kan 96 veli: Baptismo homo Ecclesiae Christi incorporatur et in eadem constituitur persona, cum officiis et iuribus quae christianis.. sunt propria, ipak ne želi kanonskim zakonima vezati odijeljenu braću. U tom smislu modificiran je kanon 1016 starog kodeksa "Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico..." u novom Kodeksu ovako: "Matrimonium catholicorum, etsi una tamen pars sit baptisata, regitur iure non solum divino, sed etiam canonico..." u novom Kodeksu ovako: "Matrimonium catholicorum, etsi unatum pars sit baptizata, regitur iure non solum divino, sed etiam canonico." Ženidbeni zakon Katoličke Crkve veže prema tome samo katolike, a ostale kršćane samo utoliko ukoliko se vjenčavaju s katolicima.

U kan 1061 tumače se razne vrste ženidbe: Matrimonium ratum, consummatum putativum. U tim pojmovima nema osobitih noviteta, ali ipak valja uočiti neke značajnije formulacije u njima. Tako se za matrimonium ratum veli: Matrimonium inter baptizatos, a ne jednostavno matrimonium baptizatorum jer nije posve sigurno da je svaka ženidba krštene osobe odmah i sakrament, na pr. u slučaju da jedna stranka nije krštena.

Matrimonium ratum et consummatum si coniuges inter se humano modo posuerunt conjugalem actum per se aptum ad proles generationem. Mnogi su pozdravili što se u pojam matrimonii rati et consummati unio izraz humano modo, kojeg nije bilo u starom Kodeksu, jer se tim ističe da ne može biti bračnog čina ako nije izvršen na ljudski način. Drugi su međjutim smatrali da nije upitno unositi taj izraz u ovaj pojam jer će se in infinitum namnožiti slučajevi za dispensu super rato et non consummato. Što sve može značiti izraz humano modo? Ako je izvršen na pr. na silu, u pijanom stanju, da li je još to uvijek modo humano?

Iako taj izraz može biti veoma elastičan, ipak je on ostao u pojmu matrimonii rati et consummati. U kan 1062 riječ je o zarukama. Tu pravnu ustanovu prepušta novi Kodeks posve partikularnom pravu i pozivaju se biskupske konferencije da, vodeći računa o mjesnim običajima i o civilnim propisima, donesu norme kojima će se voditi ustanova zaruka. Što će naša BK reći o zarukama? Da li se ženidbene zaruke u formalnom, pravnom obliku još uopće slave na nekom našem području? To bi trebalo ispitati, a zatim ako je potrebno, donijeti partikularne norme o njima.

## I. poglavlje - O pastoralnoj brizi i o onome što mora prethoditi vjenčanju

Kan 1063, u kojem se govori o pastoralnoj brizi za ženidbu, posve je nov. Pastiri duša su dužni pobrinuti se da crkvena zajednica vjernika pruži svoju pomoć kako bi se ženidbeni stalež u kršćanskom duhu čuvao i u savršenstvu napredovao.

Da se pomoć mora sastojati u propovijedanju i katehezi mladima i odraslima, u osobnoj pripravi zaručnika za ženidbu, u dobro pripremljenom liturgijskom slavlju vjenčanja, u pomoći oženjenima da savršeniije žive svoj bračni savez. Ordinarij mjesta je pozvan da organizira pastoral braka i obitelji u svojoj biskupiji služeći se kod toga iskusnim stručnim

muževima i ženama /kan 1064/.

Nakon što je kan 1065 rekao da prije vjenčanja valja, si fieri potest sine gravi incommodo, primiti sakramentat kržme i nakon što se toplo preporučilo da se za plodno primanje sakramenta ženidbe pristupi prethodno sakramentima ispovijedi i pričesti, u kan 1066 veli se doslovno: "Antequam matrimonium celebretur constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere."

Norme za stjecanje moralne sigurnosti o valjanom i dopuštenom vjenčanju davao je stari Kodeks posebno u kan. 1019-1034. Godine 1941. Kongregacija za sakramente dala je posebnu Uputu za župnike o svemu čega se moraju držati u pripravi zaručnika za vjenčanje. Prema toj uputi sve je dokumente trebalo prije toga dostaviti Ordinarijatu i zatražiti od njega "nihil obstat". Ta uputa nije bila preceptivna, nego samo fakultativne naravi. Ipak su je mnoge biskupije prihvatile i provodile.

Novi Kodeks nije donio detaljnih normi kojih se valja držati u pripravi za vjenčanje, nego je pozvao BK da ih one donesu za svoje područje.

Episcoporum conferentia statuat normas de examine sponsorum, necnon de publicationibus matrimonialibus aliisque opportunis mediis ad investigationes peragendas, quae ante matrimonium necessaria sunt, quibus diligenter observatis, parochus procedere possit ad matrimonio assistendum /kan 1067/.

Time se postavlja zadatak i pred našu BK. Trebalo bi čim prije donijeti norme kojih će se župnici držati u spremanju zaručnika na vjenčanje kad stupi na snagu novi Kodeks. Smatram da bi trebalo na vrijeme pripremiti i štampati odgovarajuće formulare kojima bi se pri tom služili. Poželjno bi bilo da formulari o ispitivanju zaručnika, formulari Krsnog i Slobodnog lista te drugi potrebni u tom postupku budu jednaki bez obzira na hrvatsko jezično područje, a ne da svaka biskupija ima svoje formule. Smatram da bi odmah trebalo formirati komisiju koja će razraditi tu problematiku i dati je plenumu BK na odobrenje i provođenje.

Novi Kodeks u kan. 1071 nabroja izričito 7 slučajeva kada se, izuzev slučaja potrebe, ne smije slaviti vjenčanje bez dozvole Ordinarija: 1. vjenčanje lutalaca, 2. onih koji se po civilnom zakonu ne mogu vjenčati, 3. onih koji su vezani naravnim obavezama prema drugoj stranki ili prema djeci iz prethodnog braka /na pr. slučaj onih koji su prije bili samo civilno vjenčani i rastavljeni/ 4. onih koji su očito odbacili katoličku vjeru, 5. onih koji su udareni nekom censurom, 6. maloljetnika /tj. onih ispod 18 godina/ bez znanja ili uz opravdano protivljenje roditelja, 7. vjenčanje po prokuratoru.

Ordinarij ne smije dati dozvolu za vjenčanje onih koji su očito odbacili katoličku vjeru prije nego što dadnu obećanje slično onome kod oješovite ženidbe. Čini se da takvih slučajeva ima mnogo. Velik je broj onih koji iz bilo kojih razloga traže crkveno vjenčanje, a jedva znaju da su kršteni, nisu primili drugih sakramenata niti imaju ikakve vjorske pouke. Za takve slučajeve valjalo bi župnicima dati konkretne upute za postupak.

## II. i III. poglavlje - O ženidbenim zaprekama

U novom Kodeksu nema više tzv. ženidbenih zabrana, /impedimenta impedimentia/. Ostale su samo ženidbene zapreke

/impedimenta dirimentia/, tj. one koje osobu čine nesposobnom za sklapanje ženidbe.

Samo vrhovna crkvena vlast ima pravo postavljati ženidbene zapreke. Mjesni Ordinarij može u pojedinom slučaju, iz teškog razloga, zabraniti ženidbu. No ta zabrana nikada ne može učiniti ženidbu nevaljanom. Prije je mjesni Ordinarij mogao davati oprost od ženidbenih zapreka, samo po posebnoj ovlasti sv. Stolice, sada to može činiti snagom općeg zakona, ukoliko neka zapreka nije izričito pridržana Apostolskoj Stolicu, a to su: Zapreka sv. reda /djakonat i prezbiterat/, redovnički zavjeti u institutima papinskog prava i zapreka zločina.

U smrtnoj opasnosti može mjesni Ordinarij dispenzirati i od zapreka pridržanih sv. Stolicu, izuzev zapreke prezbiterata. U istoj okolnosti, ako je nemoguće doći do Ordinarija, može te dispense dati župnik ili drugi svećenik i djakon koji prisustvuju vjenčanju. Smatra se da je nemoguće doći do Ordinarija kad ostaju na raspolaganju samo telefon ili telegraf. Ovi se, dakle, ne smatraju sredstvima redovitog službenog komuniciranja.

U novom kodeksu ostale su sve ženidbene zapreke, izuzev cognatio spiritualis /krštenik - kum/, iako su neke dobile posebne oznake. Tako je sada jasno rečeno u čemu se sastoji impedimentum impotentiae. To je impotentia coeundi. Time je definitivno riješeno dugo godina diskutirano pitanje de veritate et de muliere excissa /kan 1084/. Sterilne osobe mogu valide et licite sklapati ženidbu kao i do sada. Međutim, izričito je rečeno: ako bi netko lukavo pritajio svoj sterilitet i tako drugu stranku prevarom naveo na davanje ženidbe ne valjove, ženidba bi bila nevaljana /kan 1098/.

Pod zapreku disparitatis cultus ne spada više katolička osoba koja je formalno otpala od Katoličke Crkve kad se vjenčava s nekršćenom strankom /kan 1086/. To valja razumjeti u smislu općeg načela da se kanonsko pravo odnosi samo na formalne katolike.

Do sada su bili pod ženidbenim zaprekama samo oni redovnici i redovnice svećanih zavjeta /vota sollemnia/. Po novom Kodeksu pod tu zapreku spadaju svi redovnici redovnice koji su položili javne vječne zavjete, bez obzira da li su papinskog ili biskupskog prava /kan 1088/.

Pod zapreku zločina mogu doći osobe na dva načina: 1. Osoba koja u vidu ženidbe s određenom osobom ubije njezina ili svoga supruga, 2. osobe koje zajednički, fizički ili moralno, makar i ne male nanjeru ženidbe, nanesu smrt suprugu /kan 1090/. Ni u prvom ni u drugom slučaju ne vodi se računa o preljubu, kao što je to bilo u starom Kodeksu, niti više padaju u zapreku zločina oni koji vršeći preljubničko obećanje obećavaju jedno drugom ženidbu ili su čak sklopili civilnu ženidbu. Znamo da to nije bio tako rijedak slučaj. Sjetimo se svih onih crkveno vjenčanih pa civilno rastavljenih i s drugom strankom opet samo civilno vjenčanih. Čini se da je malo tko bio svjestan da je u tom slučaju navukao na sebe osim impedimentum ligaminis još i impedimentum criminis. Od sada toga više nema.

Značajna je novost i kod zapreke krvnog srodstva /impedimentum consanguinitatis/. In linea recta ostaje kao što je i do sada bilo. Međutim in linea collateralis zapreka seže usque ad quartum gradum /kan 1091/. Pri tom valja znati da novi Kodeks drugačije broji stupnjeve srodstva nego stari.

U novom Kodeksu se veli: "In linea obliqua tot sunt gradus quot personae in utraque simul linea, stipite dempto" /kan 108 p. 3/. Prema tome sada se mogu vjenčati drugi rođjaci i bez oprosta, jer su oni po novom računanju tek in sexto gradu consanguinitatis.

Nije više zaprekom ni affinitas in linea collateralis, nego samo ona in linea recta. Prema tome muž se može vjenčati sa sestrom pokojne žene i obratno. Cognatio legalis - srodstvo iz adopcije bila je u starom Kodeksu zaprekom samo u onim krajevima gdje se to smatralo zaprekom u civilnom pravu. Sada je to zapreka bez obzira na civilni zakon za cijelu Crkvu i čini ženidbu nevaljanom in linea recta et in secundo gradu lineae collateralis, tj. samo se adoptivna braća ne mogu vjenčati.

#### IV. poglavlje - O ženidbenoj privoli

O samom pojmu ženidbene privole govori se kako smo vidjeli u uvodnom 1057 kanonu. Od kan 1095 do 1107 govori se o elementima ženidbene privole, o njezinim kvalitetama i nedostacima.

Prvi, 1095 kanon posve je nov u odnosu na stari Kodeks. u njemu se izričito naglašava da ne mogu sklopiti valjane ženidbe jer su nesposobni dati pravu ženidbenu privolu:

1. Oni koji nemaju dovoljnu uporabu razuma; ovamo bi spadali umobolni.

2. Oni koji boluju zbog nedostatka razumskog rasudjivanja o bitnim ženidbenim pravima i dužnostima koje valja uzajamno primiti i dati. Tu bi bili oni koje nazivamo nezrelima, na pr. zbog nedostatka dobi. Poznato je da se danas mladići i djevojke tjelesno brže razvijaju nego psihološki, pa iako su tjelesno sposobni za ženidbu, mogu biti još nesposobni prihvatiti i dati bitna ženidbena prava i dužnosti.

3. Oni koji iz motiva psihičke naravi ne mogu primit ženidbene obaveze. Tu spadaju oni koji boluju od raznih anomalija seksualne i druge naravi, na pr. homoseksualci i drugi.

O ovim se kanonima dugo raspravljalo tražeći što točnije i potpunije izraze i formulacije kako bi se u njima obuhvatilo sve što po samoj naravi stvari čini ženidbu nevaljanom, i kako se ne bi, s druge strane, bez pravog razloga namnožile ženidbene parnice o ništetnosti ženidbe.

Nekada se najviše ženidbenih parnica vodilo zbog nedostatka prave slobode sa strane zaručnice, tj. ex capite vis et metus, a danas ih sve više ima zbog umske i psihičke nezrelosti te psihičke abnormalnosti. Novi je također kanon 1098 o iznuđenju ženidbene privole na preveru. Tko sklapa ženidbu prevaren lukavstvom o nekoj osobi ili druge osobe koja inače može po svojoj naravi teško narušavati zajedništvo ženidbenog života, nevaljano sklapa. Kad bi na pr. nekome bila predstavljena neka djevojka kao sposobna za radjanje, a znalo bi se da je sterilna jer je prethodno operacijom odstranila jajnike ili sl., bila bi to nevaljana ženidba.

Sigurno je da neće biti lako odrediti koje sve osobine mogu narušiti ženidbeno zajedništvo te se o ovim kanonom otvaraju vrata mnogim ženidbenim parnicama ad nullitatem.

Stari Kodeks je govorio da samo vanjska sila i strah nepravedno nanese čine ženidbu nevaljanom. U novom Kodeksu nema više "iniuste incussum" izraz /kan 1087/, prema tome: tko sklapa ženidbu iz velike sile i straha, bez obzira odakle

i kako dolazi, nevaljano sklapa. I novi Kodeks je istaknuo nauku Crkve da su bitne vlastitosti katoličke ženidbe jedinstvo i nerazrješivost /kan 1056/. Očito su, međutim, dane veće mogućnosti za proglašenje jedne ženidbe nevaljanom nego što je to bilo u starom Kodeksu. Crkveni će sudovi u tom smislu imati više posla. Trebalo bi u tom smislu i kod nas odgajati prave crkvene advokate, koji će biti spremni, kad ustreba, kao branitelji veza, braniti ženidbu, i koji će biti na raspolaganju vjernicima u promicanju njihova ženidbenog problema kod crkvenih sudova, kako ne bi jedna ista osoba morala vršiti službu advokata i suca /usp. kan. 1490/.

Katolici i prema novom Kodeksu mogu valjanu ženidbu sklopiti samo pred službenim predstavnikom Crkve; pored Ordinarija i župnika mogu biti delegirani i drugi svećenici, djakoni, pa čak i laici. Da bi se i laike moglo delegirati za valjano vjenčanje, potrebna je na prijedlog BK dozvola sv. Stolice /kan 1112/. Ordinarij i župnik, osim za pojedini slučaj, mogu svećenicima i djakonima dati i generalnu delegaciju za asistiranje vjenčanju /kan 1111/, što do sada nije bio slučaj.

Osim toga, izričito je rečeno da se i na ženidbenu formu primjenjuje načelo: *in errore communi sup' let Ecclesi* /kan 144 i kan 1108 p 1/. Vlastiti župnik za ženidbu nije samo župnik zaručnice, nego župnik u čijoj župi ima *domicilium* vel *quasi domicilium velmenstruam commorationem* jedna ili druga stranka /kan 1115/.

#### V. poglavlje - O mješovitim ženidbama

Iako se u MP *Matrimonia mixta* /31.3.1970/ pod naslovom *Matrimonium mixtum* govori o ženidbi katoličke stranke sa kršćanskom nekatoličkom strankom i o ženidbi katoličke stranke s nekrštenom, dakle *mixta religio* i *disparitas cultus* inenjuje se *matrimonium mixtum*, ipak novi Kodeks tako ne postupe. *Matrimonium mixtum* je samo ženidba između formalno katoličke stranke i kršćanske nekatoličke stranke /kan 1124/, a ženidba katoličke stranke s nekrštenom strankom nazivlje se, kao i u starom Kodeksu, *matrimonium disparitatis cultus* /cfr. kan 1086 i 1129/.

U novom Kodeksu nema više, kako spomenusmo, *impedimenta impedimentia*, među koje je spadao i *impedimentum mixtae religionis*, ipak mješovita ženidba nije ostala za katolike bez ikakve ograde. Ona je i nadalje bez izričite dozvole kompetentne crkvene vlasti katolicima zabranjena, a Ordinarij je može dopustiti iz opravdana i razorita razloga /*ex iusta et rationali causa* kan 1125/, i to us propisane uvjete, tj. uz obećanja katoličke stranke da će *pro viribus* nastojati u katoličkoj vjeri krstiti i odgojiti djecu. BK određuje na koji način valja dati obećanja /kan 1126/.

Mješovita se ženidba mora ad *validitatem* sklupati u katoličkoj formi. Međutim, kad je nekatolička stranka istočnog obreda, onda katolička forma obavezuje samo ad *licitatem* /kan 1127/. U pojedinom slučaju bilo koje mješovite ženidbe može ordinarij, si *graves difficultates formae canonicae servandae* obstant, dati oprost od kanonske forme pod uvjetom da se vjenčanje obavi u jednom javnom obliku.

## VI. poglavlje - O tajnom vjenčanju

Vjenčanje koje se u starom Kodeksu zvalo *matrimonium conscientiae*, novi Kodeks naziva *matrimonium secreto celebratum*. Ordinarij može iz teškog i urgentnog razloga dozvoliti tajno vjenčanje, a to znači da se tajno obave ispitivanja prije vjenčanja, da tajnu o vjenčanju čuva Ordinarij mjesta, vjenčatelj, svjedoci i sami supruzi. To se vjenčanje bilježi u posebnu maticu koja se čuva u tajnom biskupskom arhivu.

## VII. poglavlje - O učincima vjenčanja

Govoreći o učincima vjenčanja stari Kodeks to ovako izražava: "*Utrique coniugi ab ipso matrimonii initio aequum ius et officium est quod attinet ad actus proprios conjugalis vitae*" /kan 1111/.

Novi kodeks izražava to mnogo šire: "*Utrique coniugi aequum ius et officium et ius est ad ea quae pertinent ad consortium vitae conjugalis*" /kan 1135/. Ističe se dakle najprije dužnost, a onda pravo, i to ne samo na bračne čine nego na čitavo zajedništvo bračnog života. Kad je riječ o odgoju djece, onda Kodeks ne ističe kod toga samo veoma tešku dužnost roditelja nego i njihovo prvotno pravo /kan 1136/. To je pravo roditelja trebalo baš sada istaknuti, kad im ga nekoji teoretski i praktično osporavaju.

Pojednostavljuje se i postupak za pozakonjenje nezakonite djece. Ona se pozakonjuju susljednom ženidbom roditelja ili dekretom sv. Stolice. Pri tom se ne pita više da li su roditelji bili sposobni za ženidbu u vrijeme začeća, nošenja ili rađanja djece, tj. ne pita se više da li su filii adulterini ili čak sacrilegi. Zakonita i nezakonita djeca u pravima i dužnostima posve se izjednačuju ukoliko nije drugačije izričito rečeno /kan 1140/. Nisu više nezakoniti sinovi irregulares za redjenje, kao što je to prije bilo.

## VIII. poglavlje - O rastavi supruge

Nakon što je ponovljena stava istine Katoličke Crkve da je *matrimonium ratum et consummatum* nerazrješiv, preciznije se govori o rastavi *matrimonii rati et non consummati*. Dok je naime stari Kodeks govorio da se takav brak može rastaviti ipso iure svečanim redovničkim zavjetima i dispensom Apostolske Stolice, novi Kodeks kaže da takav brak iz pravedna razloga rastavlja, na molbu stranaka samo sv. Otac /*Romanus Pontifex* - kan 1142/.

Govoreći o tzv. rastavi od stola i postelje Kodeks ističe da nevini suprug ima pravo razvrći bračni suživot /*convictum conjugalem*/ zbog preljuba drugog supruge, ali najprije toplo preporučuje da nevini suprug, potaknut kršćanskom ljubavlju, oprosti svome nevjernom suprugom njegov grijeh i nastavi živjeti u bračnoj zajednici.

Inače, postupak za rastavu od stola i postelje ostao je uglavnom isti kao u starom Kodeksu.

## IX. poglavlje - O ukrepljenju ženidbe

Jednostavno ukrepljenje ženidbe /*convolutio simplex*/

ravna se istim pravnim načelima kao i do sada. Ukrepljenje  
ženidbe u korjenu /sanatio in radice/ prema novom Kodeksu  
uključuje u sebi ne samo dispensu od zapreke, nego takodjer  
i dispensu od kanćnske forme, ako je nije bilo /kan 1161/.  
Prema tome, može se sada i na temelju samog Kodeksa sanirati  
i civilna ženidba, ako su kod nje supruzi dali pravu ženid-  
benu privolu. Novost je u ovoj pravnoj instituciji i ta što  
se sada može sanirati i ona ženidba koja je bila nevaljana  
zbog zapreke naravnoga ili pozitivnog božanskog prava /na pr.  
ligamen/, ali samo do časa kad je ta zapreka prestala /kan  
1163 p 2/.

Sanatio in radice nije više isključivo pridržana sv. Stolici. Ženidbu **može** ukrijepiti u kojenu i dijecezanski biskup, ukoliko se ne radi o zaprekama koje su pridržane sv. Stolici, a to su zapreke sv. reda /djakonata i prezbiterata/, redovnički zavjeti, zapreka zločina. "Sanatio valide concedi potest etiam alterutra vel utraque parte inscia; ne autem concedatur nisi ob gravem causam" /kan 1164/.

Preuzeto iz biltena BK

V a ž n o!

Najavljujemo pastoralnom svećenstvu i onima koji nisu direktno u pastvi biskupije, a imaju interesa i zanimanja, da Ordinarijat planira krajem listipada ili početkom studenoga organizirati simpozij o novom CRKVENOM ZAKONIKU na nivou naše biskupije.

U točnom terminu održavanju, programu i svemu ostalom bit ćete svi na vrijeme obavješteni. Ako netko ima konkretni prijedlog u vezi ovoga neka nam što prije dostavi na Ordinarijat, za sve bit ćemo veoma zahvalni.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1

HODOKOČJE U RIM PRIGODOM PROGLAŠENJA SVETIM C. NIKOPOLIDA  
MANDIČA u R i m - 16. X. 1983. .

Pred samo zaključenje ovog broja Sl. vjesnika dobili  
 smo obavijest i program o hodočašću u Rim na kanonizaciju  
 Leopolda Mandića koja će biti 16.X.1983. god. u Rimu.

Nadamo se da su i drugi župski uredi u našoj biskupiji dobili istu obavijest i program za hodočašće koje organizira Svetište Leopolda Mandića u Maglaju, pod vodstvom župnika Ante Bakovića. Za hodočašće je predviđen hodočasnički vlak koji polazi iz Mostara 15.X. 1983. u ranim jutarnjim satima. Cijena je sljedeća: kušet. - 6 osoba u oba pravca 11.210,-ND, turist - 3 ležaja 13.410,- ND, spavaća kola 19.980,- ND. Interesanti neka se prijave u Mostaru bilo na Ordinarijat ili župski urede: katedralni ili sv. Petra i Pavla ili direktno u Maglaj. Isto tako za sve druge informacije. Sa prijavama računamo do 25. rujna 1983. ...

BISKUPSKI ORDINARIJAT MOSTAR

OKRUŽNICE BISKUPSKOG ORDINARIJATA  
MOSTAR

BISKUPSKI ORDINARIJAT MOSTAR

Broj: 490/83.

Predmet: Pismo Biskupa Mostarško-duvanjskoga i Apostolskog administratora Trebinjsko-mrkanjskoga svećenstvu i vjernicima drevne Trebinjske biskupije povodom njenog tisućgodišnjeg postojanja i stogodišnjice posvete župske crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju

Draga braćo svećenici, dragi vjernici!

Na svetkovinu Presvetog Trojstva 1884. godine navršit će se sto godina od svečane posvete župske crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju. Isto tako ovih se godina navršava i 1000 godina od utemeljenja Trebinjsko-mrkanjske biskupije.

Oba predstojeća jubileja od velikog su značaja za Crkvu na području Trebinjsko-mrkanjske biskupije. Prvo zato jer je crkva Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju najčasnija od svih crkava ove biskupije kao nasljednica drevne katedrale Trebinjske biskupije pod naslovom sv. Mihaela arkandela koja se u tom gradu spominje kod naših najstarijih kroničara. I ta crkva kao nasljednica stare katedrale zaslužuje posebno štovanje svih vjernika i svećenika ove biskupije.

Drugi od ovih jubileja još je većeg značenja. Na temelju bule pape Benedikta VIII izdane dubrovačkom nadbiskupu metropolitu 27. rujna 1022. godine znademo da ta metropolija i njezini sufragani postoje sigurno od vremena njegova časnog predhodnika pape Grgura V (996-997), čije odredbe papa Benedikt VIII potvrđuje. Očito su biskupije koje je papa Grgur V okupio u novu metropoliju, a među njima i trebinjska, već prije ustanovljene. Za Trebinjsku znademo na temelju drugih indicija da je utemeljena u decenijama pred konac desetog stoljeća. Zbog toga proslava njezine tisućgodišnjice pada u naše vrijeme i veoma nam ju je zgodno povezati s proslavom stogodišnjice posvete njezine najčasnije crkve.

Po želji i odredbi Svete Stolica Apostolski administrator Trebinjsko-mrkanjske biskupije već dugi niz decenija je Mostarško-duvanjski biskup. U svojstvu, dakle, Apostolskog administratora pozivam svećenstvo i puk Božji na području ove drevne i časne biskupije da dostojno proslave ove jubileje. Neka ta proslava bude i naša obnova i zahvala generacijama naših predaka puka i svećenstva koji su izdržali sve protivštine kroz mučeničku tisućgodišnju povijest, čuvali i sačuvali dragocjeno svjetlo vjere i kao dragocjenost, krvlju stečenu i branjenu, predali ga nama na spasenje naših duša. Neka to bude svestrana obnova naše vjere i vjernosti Bogu, krvi i znoju tih naših svetih predaka mučenika.

Tisućgodišnji jubilej časne Trebinjsko-mrkanjske biskupije divno se uklapa u niz proslava našeg naroda: Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata. U isto vrijeme s posebnim pravom ga moramo povezati sa Svetom Godinom Otkupljenja, jer su trudi i muke naših predaka i krv za vjernost Bogu stoljećima lijevana nadopuna onome što nedostaje mukama u otajstvenom tijelu Kristovu, tj. u Crkvi. Euharistijski Krist potreban nam je kao nenadomjestiva snaga na našem putu u budućnost i vječnost pa svoje slavlje sla-

vimo i živimo u znaku i snazi Euharistijskog Isusa u Euharistijskoj godini našeg naroda.

Neka svi ovi naši jubileji budu obnova vjere u narodu Božjem. Ono što izvanjskim načinom budemo slavili neka u izobilju proizvede u našim srcima i dušama plodove Duha što će biti i jedini cilj svih proslava i programa u ovom vremenskom razdoblju između dvije svetkovine Presvetog Trojstva. Neka nam Presveto Trojstvo dade snage da svoju vjeru obnovimo i učvrstimo. Neka nas u tome pomogne moćni zagovor Marije Majke Crkve čijem je rođenju trebinjska crkva posvećena i moćna zaštita svetog Mihovila arkandela i Petra apostola pod čijom se zaštitom nalazi Trebinjska biskupija.

Zazivajući na sve Božji blagoslov

+ Pavao, biskup

Mostar, 26. svibnja 1983. godine

#### VAŽNO UPOZORENJE I UPUT SVEĆENICIMA U PASTVI

Molimo svećenike u pastvi da kada šalju stranku radi rješavanja nekog problema na Ordinarijat u Mostar da obavezno pošalju i dopis župskog ureda da znamo o čemu se zaista radi. Puno se puta dogodi da stranka jednostavno bude upućena od svećenika sa župe na Ordinarijat sa nekim problemom kojeg stranka izloži na svoj način, a možda svećenik na župi, budući da pozna pravo stanje problema i situacije već ima rješenje koje je najbolje za dati slučaj, a stranka traži i inzistira na nečem što je nemoguće, pa da bi ostvarila svoju želju traži utok kod više instance. Ordinarijat želi u svakom slučaju udovoljavati molbama vjernika u okviru važećeg CZ, ali je važno i ono što župnik iz pastoralnih razloga smatra da treba učiniti. Napominjemo župnicima da stranke mogu obaviti svoj posao na Ordinarijatu u vremenu od 9-12 sati prije podne. U drugo vrijeme civilnim strankama ne može u buduću biti udovoljeno nikakvim molbama pa molimo župnike da to napomenu onima koje šalju na Ordinarijat.

D e k a n i ! Da li ste obavili dekanску vizitaciju?  
Da li ste održali dekanatski sastanak?  
Da li ste poslali izvještaje Ordinarijatu  
o vizitaciji, o dekanatskom sastanku, da li  
ste dostavili izrađene radnje????

Ako niste sad je prilika na početku nove vjeronaučne i euharistijske godine! Neka se redovito održavaju mjesečne duhovne obnove po dekanatima ili na koji drugi način o čemu dekani trebaju voditi posebnu brigu. Ove mjesečne duhovne obnove ne bi trebalo izostavljati ni preko praznika, a posebno ne pred Božić i Uskrs.

Biskupski Ordinarijat- Mostar  
Br. 885/83

### DIJECEZANSKI TAKSOVNIK

Na prijedlog Ordinarija Vrhbosanske crkvene pokrajine Sveta Kongregacija za Evangelizaciju naroda odobrila je pod br. 1273/83 novi taksovník koji i za našu biskupiju proglašujemo.

#### I Liturgijske takse

|                                                                                                                    |        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| Vjenčanje.....                                                                                                     | 600 ND |
| Od toga - župniku.....                                                                                             | 400 ND |
| - Ordinarijatu.....                                                                                                | 200 ND |
| Sprovod (plaća se samo jedan svećenik).....                                                                        | 600 ND |
| Ako umjesto župnika sprovod obavi drugi svećenik<br>onda od te takse pripada - župniku.....                        | 200 ND |
| - voditelju.....                                                                                                   | 400 ND |
| Siromasima je sprovod besplatan te se nikome ne<br>smije uskratiti radi toga što nije u stanju pla-<br>titi taksu. |        |
| Krizmena cedulja.....                                                                                              | 200 ND |
| Od toga - župniku.....                                                                                             | 100 ND |
| - Ordinarijatu.....                                                                                                | 100 ND |

Upis kod krštenja nije taksiran, nego dobrovoljno  
nagrađen.

#### II Takse župske kancelarije

|                                                                                                       |            |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|----|
| Izvadak iz matice - krsni, vjenčani, slobodni<br>list.....                                            | 100+biljeg | 50 |
| Obiteljski list.....                                                                                  | 150+biljeg | 50 |
| Potvrda o krštenju, vjenčanju, smrti.....                                                             | 40+biljeg  | 10 |
| Otpusnica (uz izvještaj o oproštenim ili izvrše-<br>nim navještajima) za vjenčanje u drugoj župi..... | 150+biljeg | 70 |
| Svaka se molba biljeuguje sa biljegom od.....                                                         |            | 20 |
| Za dekansku vizitaciju povrh prijevoza plaća<br>se iz crkvene blagajne.....                           | 300 ND     |    |
| a na pismeni izvještaj o vizitaciji.....                                                              | 150 ND     |    |

#### III Takse biskupske kancelarije

|                                                    |            |     |
|----------------------------------------------------|------------|-----|
| -Oprost od zabrane samodošlosti.....               | 400+biljeg | 100 |
| -Oprost od svakog pojedinog navještaja.....        | 150+biljeg | 50  |
| -Oprost od malodobnosti.....                       | 150+biljeg | 50  |
| -Oprost od zabrane mješovite vjeroispovijesti..... | 150+biljeg | 50  |
| -Oprost od zapreke razlike vjere.....              | 150+biljeg | 50  |
| -Oprost od zapreke krvnog srodstva.....            | 150+biljeg | 50  |
| -Oprost od zapreke tazbine.....                    | 150+biljeg | 50  |
| -Oprost od zapreke zločina.....                    | 150+biljeg | 50  |

|                                                                    |            |     |
|--------------------------------------------------------------------|------------|-----|
| -Oprost od doprinošenja krsnog, slobodnog lista ili otpusnice..... | 100+biljeg | 50  |
| -Pozakonjenje djeteta per subsequens matrimonium.....              | 100+biljeg | 50  |
| -Administrativno proglašenje umrlim.....                           | 300+biljeg | 100 |
| -Sanatio in radice.....                                            | 200+biljeg | 100 |
| -Proglašenje braka ništetnim (ob defectum formae).....             | 150+biljeg | 50  |
| -Svaka druga dispensa.....                                         | 50+biljeg  | 30  |
| -Ženidbeni nihil obstat.....                                       | 50+biljeg  | 20  |
| -Celebret.....                                                     | 400+biljeg | 100 |
| -Dokumenat o posveti crkve ili oltara.....                         | 200+biljeg | 100 |
| -Ovjera dokumenta.....                                             | 50+biljeg  | 20  |
| -Imprimatur.....                                                   | 400+biljeg | 100 |

Napomena: Onima koji ne mogu platiti takse, župnik će besplatno učiniti uslugu (can. 463 & 4).  
Naplaćivanje takse veće nego što je određena i ovdje odobrena povlači kanonske sankcije (kan. 2408).

#### IV Sudske takse

|                                    |                    |     |
|------------------------------------|--------------------|-----|
| Za prvo stepeni postupak.....      | 3000-5000 + biljeg | 700 |
| Drugostepeni postupak.....         | 2000-3000 + biljeg | 500 |
| Samim osnaženjem prvostepenog..... | 1000-1500 + biljeg | 300 |

Prvostepeni ili drugostepeni postupak prema motu prop. Causas matr. čl. 10-12.....1000-1500 + biljeg 300

U te takse uključena je i sjednica zapisivanje i sl.

|                                     |           |
|-------------------------------------|-----------|
| Za vještačenje glede nemoći muža... | 1000-2000 |
| ginekološko.....                    | 1000-2000 |
| psihijatrijsko.....                 | 1500-2500 |
| grafološko.....                     | 1000-1500 |

Primjenu ove takse procjenjuje oficijal, prema akademskom naslovu stručnjaka, prema težini slučaja te prema načinu pregleda: ispravno ili prema aktima parnice.

|                                         |           |
|-----------------------------------------|-----------|
| Odvjetniku u prvostepenom postupku..... | 2000-3500 |
| u drugostepenom postupku..              |           |
| ako je isti.....                        | 1200-2000 |
| ako je različit odvjetnik.....          | 1800-2800 |

Svotu precizira Oficijal audito iudice.

Za savjet (u početku)..... 300- 800

Za cijeli dan izvan sjedišta (osim puta i hrane)..... 300

Ovaj taksavnik stupa na snagu 1. listopada 1983. god.

Mons. Pavao Žanić biskup

- don LUKA PAVLOVIĆ razrješen dužnosti upravitelja župe Hrasno i imenovan upraviteljem Katedralne župe.
- don RAJKO MARKOVIĆ imenovan upraviteljem župe Hrasno.
- don JAKOV BAGARIĆ na vlastitu molbu razrješen dužnosti upravitelja župe Prisoje i trenutno pomaže u Katedralnoj župi.
- don MIHOVIL ZRNO razrješen dužnosti upravitelja župe Dražnica i imenovan upraviteljem župe Prisoje.
- don RADOSLAV ZOVKO razrješen dužnosti duhovnog pomoćnika u župi Stolac i imenovan upraviteljem župe Dražnica.
- don PAVO FILIPOVIĆ na svoju molbu razrješen dužnosti upravitelja župe Hutovo i imenovan duhovnim pomoćnikom u župi Šipovača-Vojnići.
- don MIJO KLARIĆ razrješen dužnosti duhovnog pomoćnika u župi Gabela Polje i imenovan upraviteljem župe Hutovo.
- don KREŠIMIR PULJIĆ razrješen dužnosti duhovnog pomoćnika u župi Gradina i imenovan duhovnim pomoćnikom u župi Hrasno.
- don ILIJA PETKOVIĆ razrješen dužnosti duhovnog pomoćnika u Grljevićima i imenovan duhovnim pomoćnikom u župi Dračevo.
- don BOŽO POLIĆ razrješen dužnosti duhovnog pomoćnika u župi Grabovica i imenovan duhovnim pomoćnikom u župi Stolac.
- don ANTE PAVLOVIĆ razrješen dužnosti duhovnog pomoćnika u župi Dračevo i imenovan duhovnim pomoćnikom u župi Gabela Polje.
- don NEDJELJKO KREŠIĆ imenovan duhovnim pomoćnikom u župi Grljevići.

Ordinarijat je prihvatio raspored osoblja Provincijalata Hercegovačkih Franjevaca koji pastoralno djeluju u Mostarsko-duvanskoj biskupiji i podijelio im jurisdikciju:

- fra RADE DRAGIČEVIĆ, duh. pomoćnik u Mostaru.
- fra GOJKO MUSA, duh. pomoćnik u Mostaru.
- fra IVAN MATIJASEVIĆ, duh. pomoćnik u Konjicu.
- fra ŽELJKO SOLDIĆ, duh. pomoćnik na Širokom Brijegu.
- fra GOJKO ZOVKO, duh. pomoćnik na Humcu.
- fra RADE VUKŠIĆ, duh. pomoćnik u Duvnu.
- fra FRANJO MABIĆ, župni vikar u Posušju.
- fra LEONARDO HRKAČ, duh. pomoćnik u Posušju.
- fra PETAR VLAŠIĆ, duh. pomoćnik u Posušju.

=====

== NAPOMENA uz TAKSOVNIK ==

=====

Obveza je prema taksovníku na traženi dokument staviti propisani crkveni biljeg i poništiti ga župskim pečatom. Nažalost ima župnika koji na molbe ne stavljaju nikakav biljeg. To se odsada neće više tolerirati, nego će se takve molbe vraćati nazad. Isto tako svaku molbu treba pisati na posebnom listu papira (na pr. na posebnom papiru molbu za oprost od navještaja a na posebnom Nihil Obstat-u slučaju istih zaručnika). Crkveni biljezi nabavljaju se na Ordinarijatu!

-----

== Upozorenje glede misnih stipendija ==

-----

S prvim listo-padom ove godine stupit će na snagu novi taksovník za sv. mise.

Već i sada ima na Ordinarijatu prevelik broj običnih misnih stipendija kojima je nemoguće udovoljiti. Treba stoga svakako izbjegavati primanje većeg broja misa.

Vrhbosna (br. 3) navodi dopis Sv. Kongregacije za Evangelizaciju navoda br. 3322/83 od 1.VII. ove godine kojim se najozbiljnije poziva na obdržavanje Kan. 835 (u novom kodeksu kan. 953) prema kojem nitko ne smije primiti više misnih stipendija nego što ih može osobno odslužiti za jednu godinu.

Ordinarijat

IMENOVANJA - RAZRJEŠENJA - PREMJEŠTAJI

Dijecezanski konzultori:

razrješeni službe: don Mate Nuić i don Mate Šimović  
imenovani: don Vinko Brkić, don Damjan Raguž i  
don Luka Pavlović

Dekani: nakon smrti don. Anđelka Babića novim dekanom dekanata Mostarskoga imenovan je don Luka Pavlović, a budući da je po novom rasporedu osoblja Herc. franjevačke provincije fra Viktor Kosir, dekan Gornjo-bekijskog dekanata premješten sa Pošušja u Posuški Gradac to je Ordinarijat novog župskog vikara na Pošušju fra Franju Mabića imenovao dekanom Gornjo-bekijskog dekanata.

fra VIKTOR KOSIR, župni vikar u Posuškom Gracu.  
fra JURE BRKIĆ, župni vikar u Kongori.  
fra MARKO DRAGIČEVIĆ ml., duh. pomoćnik u Roškom Polju.  
fra JERKO PENAVA, duh. pomoćnik u Klobuku.  
fra JOZO ZOVKO, duh. pomoćnik u Bukovici.  
fra BERNARD MARIĆ, duh. pomoćnik u Tihaljini.  
fra BRANIMIR MUSA, duh. pomoćnik na Čerinu.  
fra ANDRIJA ŠOLJIĆ, ispovjednik u Ljutom Dacu.

#### PRIMAČJE MEĐU KANDIDATIMA ZA ĐAKONAT I PREZBITERAT I PODJELA SLUŽBI

23. 4. 1983 vrhbosanski nadbiskup dr. M. Jozinović je u sjemenišnoj crkvi sv. Cirila i Metoda primio među kandidate za đakonat i prezbiterat bogoslove naše biskupije:

Vinka Raguža  
Velimira Tomića

Službu čitača primili su: Antun Pavlović  
Ivan Štironja  
Velimir Tomić

Službu akolite primili su: Dragan Filipović  
Zdravko Ivanković

#### REDJENJE ĐAKONA I PREZBITERA

Na blagdan sv. apostola Petra i Pavla 29. lipnja u katedralnoj crkvi u Mostaru podijelio je otac biskup sveti red đakonata našim bogoslovima:

Boži Goluži - župa Aladinići  
Ljubi Flaniniću - župa Građina

Pod istom svetom misom primio je i red svetog svećeništva đakon Medjeljko Krešić-župa Mutevo.

Koncelebriranoj svetoj misi uz Preuzvišenog oca biskupa sudjelovali su mnogopoštovani provincijal otac fra Jozo Rejić, generalni vikar don A. Brajko, o. fra K. Korđić, gvardijan mostarskog samostana, župnik katedrale don Luka Pavlović, župnici redjenika: don T. Pavlović i don Đavo Filipović, te mnogi svećenici naših biskupija. Bogosloviju iz Sarajeva, gdje studiraju naši bogoslovi zastupao je vicerektor dr. Petar Vrankić.

Zahvalni smo svećenicima koji su došli uzveličati slavlje naših redjenika. Za ljepotu liturgije i samog obreda redjenja zahvalni smo našem tajniku don Antau Luburiću koji je predvodio ceremonije.

Bisi i redjenju prisustvovali su roditelji i rodbina redjenika, mnoge časne sestre i naši bogoslovi iz Sarajeva, te mnogobrojni vjernici katedralne župe.

U svojoj homiliji otac biskup je naglasio i za današnje vrijeme vrijednost duhovnog napose svećeničkog poziva. On je zahvalio redjenicima što su se odazvali na poziv Gospodinov. Pozvao ih da ostanu vjerni svojim obćanjima. Biskup je zahvalio roditeljima redjenika što su svojim molitvama i žrtvama izmolili da se njihova djeca posvete službi Boga u Crkvi.

Na kraju redjenja u ime redjenika zahvalio se djakon Ljubo Planinić biskupu što im je po polaganju ruku podjelio sv. red djakonata i prezbiterata. Djakon se takodjer zahvalio svećenicima, časnim sestrama vjernicima na njihovoj prisutnosti, na njihovim poticajima i na zajedničkoj molitvi. Posebnu zahvalnost izrekao je naš novi djakon kolegama bogoslovima na njihovom sudjelovanju u obredu redjenja, te na zajedničkom životu u bogosloviji, i napokon pozvao prisutne, i sve naše vjernike na molitvu za našu mladost.

Na bratskoj gozbi koja je bila iza obreda redjenja mnogi su izrekli čestitke našim redjenicima. Ali ne samo čestitke nego ih još jedamput upozorili na ozbiljnost života koji je pred njima. Ovom gozbenom veselju prisustvovao je i nadbiskup dr Peter Cule, koji je čestitao redjenicima, te ih toplo i očinski poticao da slijede staze pravog svećenika - Isusa Krista. Na kraju se još jedamput svima zahvalio mladomisnik don Nedjeljko Krešić.

15. 5. 1983 za svećenike su zaređjeni, u Freiburgu, članovi naše franjevačke provincije fra Gojko Zovko i fra Zeljko Soldo.

Mladomisnici su slavili u svojim župama mlade mise:

- u Hamzićima, župa Cerin, fra Gojko Zovko 24. srpnja 1983.
- u Izbičnu fra Zeljko Soldo 7. kolovoza 1983.
- u Hutovu 31. srpnja 1983. don Nedjeljko Krešić

REDJENICIMA ČESTITAMO!

IN MEMORIAM MSGR. DON MARKU dr PERIĆU, KOTORSKOM  
BISKUPU, DUGOGODIŠNJEM TAJNIKU I GENERALNOM  
VLIKARU MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANJSKE  
BISKUPIJE

Nitko od nas prisutnih brojnih svećenika na spro-  
vodu pokojnog don Anđelka Babića u Gracu nije mogao ni  
slutiti da toga dana 16. travnja zadnji put svojim očima  
gledamo dragog don Marka Perića, kotorskog biskupa. Tog  
je dana naime on predvodio euharistijsko slavlje za pokoj-  
nog don Anđelka.

A on kao da je nešto slutio. Sa svakim se sveće-  
nikom želio pozdraviti napose, svakoga pitao za njegov  
rad. Obećao je da će se nakon pregleda u Rimu i liječe-  
nja malo duže zadržati u Mostaru.

Povratnike doduše u Mostar, da u katedrali za  
koju je ostavio dobar dio sebe, čeka uskrsnuće mrtvih.  
Svi naime pokušaji liječnika na čuvenoj polikli-  
nici A. Gemelli da mu nakon teške operacije tumora na  
mozgu spase život nisu uspjeli, pa je 15. lipnja u 11  
sati predao svoju dušu Bogu. Svi smo mi molili Boga,  
posebno kad smo čuli da je njegovo zdravstveno stanje  
ozbiljno, da nam ga živa i zdrava vrati u domovinu. No  
Bog je drugačije odlučio. I kao što je pokojnik sigurno  
spremno prihvatio Božji poziv tako i mi s tugom u  
srcu ali i s vjerom prihvaćamo rastanak s dragim pokoj-  
nikom do ponovnog sastanka u vječnosti.

Zanimljivo je da je istoga dana u našoj katedra-  
li, u kojoj će pokojnik počivati bila svečana proslava  
blagdana Marije Majke Crkve, kojoj je katedrala posve-  
ćena. Mnoštvo naroda koje je za tu zgodu došlo s ra-  
znih župa na proslavu bilo je duboko ožalošćeno smrću  
pokojnika i svi su uputili molitve Bogu da ga primi u  
svoje kraljevstvo.

Iako je po kanonskim propisima pokojnik kao ko-  
torski biskup trebao biti ukopan u Kotoru u svojoj ka-  
tedrali, ipak su svećenici Kotora, imajući pred očima  
ulogu koju je don Marko imao u našoj mostarskoj bisku-  
piji, izišli u susret željama i molbama naših svećeni-  
ka da pokojnik bude ukopan u mostarskoj katedrali. Is-  
krena im hvala za to.

Nakon što su u Kotoru obavljene svečane zadušnice  
za pokojnog don Marka u kojima su sudjelovali Apostol-  
ski nuncij, nadbiskup M. Cechini, te nadbiskupi F. Fra-  
nić, F. Perkolić; biskup Arnerić, S. Ternek, Gugić, naš  
ordinarij Mons. Pavao Zanić, brojni svećenici, redovni-  
ci, sestre i vjernici. Tijelo je pokojnog biskupa dove-  
zeno u petak 10. lipnja u mostarsku katedralu. U njoj je  
u pet sati poslije podne započela misa zadušnica za po-  
kojnika. Koncelebriranu svetu misu predvodio je nadbis-  
kup barski msgr. F. Perkolić. Uz njega su koncelebrira-  
li nadbiskup dr Petar Čule, naš ordinarij mons. Pavao

Žanić i biskup Tomislav Jablanović. Među 90 svećenika koncelebriranih bili su uz dijecezanske svećenike i braća franjevci naše provincije na čelu s provincijalom fra Jozom Pejićem a bio je u koncelebraciji i provincijal iz Splita o. fra M. Šipić. Skoro svi svećenici kotorske biskupije su dopratili, na čelu s generalnim vikarom G. Brajkovićem, svoga pokojnog biskupa u Mostar i sudjelovali su u misi i obredima. Bili su prisutni i vjernici kotorske biskupije. Na obredima su bili prisutni i predstavnici pravoslavne crkve s gospodinom Vladislavom dabrobosanskim metropolitom na čelu. Svojim prisustvom su iskazali čast pokojniku i predstavnici skupštine općine Mostar, koji su položili i vjenac na odar pokojnika.

Na misi su sudjelovali i svećenici drugih biskupija, sarajevske, banjalučke, zagrebačke, đakovačke... te brojne sestre i bogoslovi.

Rijetko je kada naša katedrala bila toliko ispunjena svijetom kao toga dana. Mnoštvo nije moglo stati u katedralu, jer malo ima vjernika u našoj biskupiji koji se nisu barem kada u životu sreli s našim dugogodišnjim tajnikom biskupije. Uz brojnu rodbinu pokojniku bila je posebno zastupljena njegova rodna župa Potoci kod Mostara.

Iako je bio vruć i sparan dan mnoštvo je pobožno i s ljubavlju sudjelovalo na misi a i kasnije u obredima ukopa pokojnika, koji je sahranjen u kripti katedrale.

Sveti je Otac uputio preko državnog tajnika Augustina kardinala Casaroliја našem biskupu mons. F. Žaniću ovaj telegram:

Preuzvišenom gosp. Mons. Pavlu Žaniću

Vrhovni svećenik, primivši prežalosnu v jest o smrti časnog brata Marka Perića, biskupa kotorskog, izvrsna čovjeka i veoma marljiva pastira, izražava osjećaje boli, Tebi kojemu je On bio vrlo vjerni generalni vikar u toj istoj pokrajini u kojoj je rođen, zatim njegovoj rodbini i svojti, koju, ožalošćenu tako teškim slučajem, tieši očinskom ljubavlju i učvršćuje apostolskim blagoslovom. i i ja, moleći se Bogu, očitujem bratske osjećaje svoga duha.

Augustin, kard. Casaroli

Telegrame su uputili i izreze sućuti: Franjo kardinal Kuharić, nadbiskup Pavlišić i Burić, nadbiskup Oblak, nadbiskup Turk, biskupi Arnerić, Mežić, Kos, te mnogi svećenici, sestre i vjernici.

U govorima koje donosimo a koji su izrečeni na svečanoj misi zadušnici istaknut je ljudski, kršćanski i svećenički lik pokojnog don Marka dr-a Perića. Možda će se nekome učiniti da je previše rečeno u pohvalu pokojniku. Tko ga je poznao, zna da bi se moglo i trebalo reći puno više. Pokojnik je to zaslužio svojim svećeničkim životom i radom a nadasve svojom dobroćom, tako jednostavnom i neupadnom. Njegov život i primjer ne smije ostati skriven.

Nama je veoma žao da njegove radne i umne sposobnosti, radi pritajne bolesti, nisu mogle doći do izražaja u njegovoj biskupiji u Kotoru. Žao nam je to i radi njega i radi svećenika i vjernika ponosnog Kotora. Don Marko je malo živio i radio u svojoj kotorskoj biskupiji, malo da ga dobro upoznaju svećenici i vjernici ali dovoljno da ga zavole, čovjek koji je upoznao pokojnog don Marka, morao ga je zavoliti.

Opraštajući se od svog dugogodišnjeg urednika Vjesnik Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-hercegovačke biskupije to čini jednim odlomkom iz romana "Zaručnici" A. Manzonia: "Ljudi općenito uzevši, nisu dobri. Zabavljeni zemaljskim stvarima, borbom za svakidašnjicu, oni nebitno zamjenjuju za glavno, prolazno za vječno, kao da je zemlja stanište na kome im je vjekovati. Međutim ne ovđe, nego gore, na nebu je kraj tvojih muka"

Don Marko drži, od svoga rođenja tamo u Jasenjanimu u siromašnoj obitelji pored blahe i nemirne Hercegovine pa sve do svog počinka u katedrali u Mostaru pored Radobolje prošao si mukotrpan i težak život, koji su ti otežavali i oni od kojih je bilo to najmanje očekivati. Prošao si tiho ali uspravno u vjeri i nadi. Ta tvoja životna staza bila je posuta svjetlom Kristove dobrote i ljubavi. To te je svjetlo dovelo do Krista - vječne radosti. Mi zahvaljujemo Bogu, što nam te je takvog dao! Bi se ponosimo s tobom, i molimo te, ne zaboravi svoje Hercegovine, ne zaboravi svog Mostara, svoga Kotora niti svoga hrvatskog naroda!

#### Prikaz don Markova života

Don Marko biskup rođen je u župi Bijelo Polje kod Mostara 14. X. 1926. u obitelji od devetero djece: 4 brata i 5 sestara. Roditelji, sva tri brata i jedna sestra otišli su pred njim u vječnost. U Bijelom Polju školovao se kod Školskih sestara sv. Franje, zatim u sjemeništu u Travniku kod Isusovaca, a osmi razred gimnazije s maturom na Salati u Zagrebu, Bogosloviju s licencijatom na Kaptolu. Zareden je za svećenika 29. lipnja 1952. Službovao kao duhovni pomoćnik u Bijelom Polju, Drežnici i Rašeljicama /1953-1954/, kao upravitelj župe Vinica kod Duvna /1954-1956/, Pipovača-Vojnići kod Ljubuškog /1956-1957/. Od 1958. do 1980. tajnik dra letara čule, biskupa mostarsko-duvanjskog i administratora trebinjsko-hercegovačkog. 1980. imenovan je generalnim vikarom biskupije do 29. travnja 1981. kada ga papa Ivan Pavao II imenuje kotorskim biskupom. Za kotorskog biskupa posvećen 26. srpnja 1981. posvetio ga Apostolski pronuncij M. Cecchini. 3. prosinca 1966 doktorira na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu iz područja sociologije: "Deproletarizacija radništva po načelima kršćansko-socijalne nauke". Umro u p. liklinici A. Gemelli 5.VI 1983. godine.

## GOVOR NADBISKUPA DR. PETERA CULE BISKUPU MARKU

Braćo i sestre! Nisam očekivao da ću ja svoga dragoga tajnika i neko vrijeme generalnog vikara na ovakav način ispraćati na njegovom zadnjem putu na zemlji. Očekivao sam da će on mene pratiti, a ne ja njega jer sam punih dvadeset osam godina stariji od njega. Ali Božji su putevi drukčiji nego naši ljudski. Bog je tako odredio i nama ne preostaje ništa drugo nego se podložiti vrhovnoj Božanskoj volji našega Stvoritelja.

Dragi moj don Marko, ja te ovdje zadnji put na zemlji pozdravljam. Molio sam se ovih dana puno za tebe dok si bio bolestan, i kad sam čuo da si umro odmah sam prikazao sv. misu za pokoj tvoje duše. Služio sam opet barem deset sv. misa za tebe dok si bio bolestan, dok si se borio sa smrću i kad si umro. Izmolio sam najmanje deset Gospinih krunica za tebe da nam se zdrav i živ vratiš iz Vječnoga grada, a poslije kad si umro da te primi Bog u svoju rajsku slavu.

Dragi moj bivši, dugogodišnji tajniče! Odavno se mi znamo. Ne samo kroz ovih dvadeset godina što si bio moj tajnik, ovdje u Mostaru, nego još prije. Primio sam te u sjemenište. Ja sam naime bio referent za Travničko sjemenište, imenovan od pokojnog mostarskoga biskupa Alojzija Mišića, pa sam se brinuo za sve nove sjemeništare naše Biskupije, te sam i tebe primio u sjemenište, kad te je doveo tvoj već davno pokojni ujak don Marko Zovko. I poslije kad sam postao biskup ja sam te poslao i u bogosloviju, ali te nisam više mogao slati u Sarajevsku bogosloviju jer ona tada nije radila, nego sam te poslao u Zagreb. A poslije svršene bogoslovije dao sam dozvolu da možeš malo produžiti svoje studije, polagati stroge ispite kako bi dobio doktorat teologije. I čim si došao u pastvu, a ja došao opet na upravu Mostarske biskupije pozvao sam te iz župe Šipovače sebi za tajnika, i kako si tada došao u Mostar više Mostara nisi ostavio.

U to vrijeme nije bilo puno svećenika. Nas dvojica činili smo cijeli Ordinarijat. Inače na Ordinarijatu uz biskupa treba da bude i više svećenika ali ih nije bilo. Nitko nego ja i ti. mi smo činili cijeli Ordinarijat kroz dugi niz godina. A ponekad si ti sam ostao na čelu Biskupije. Kad je bio II. vat. Sabor ja sam bio najprije u pripravnoj komisiji a onda i na sjednicama

Sabora a potom bio sam i u komisiji koja je radila poslije njegova završetka. Kad bih ja išao na sjednice komisije ili kad bih išao na sjednice samoga Koncila, ti bi sam ostao u Mostaru i obavljao sve poslove u moje ime u cijeloj Biskupiji. I bio si ustrajan i marljiv, poslušan i savjestan radnik. Nikad se nisi tužio, nikad ti ništa nije bilo teško. Žrtvovao si sebe, svoj život i svoju snagu za dobro naše Biskupije, za dobro našega svećeničkoga podmlatka. Kad si došao u Biskupiju za tajnika mogao si na prste izbrojiti biskupijske svećenike a evo sada prigodom tvoje smrti ima svećenika osim onih u Njemačkoj i Africi više od šestdeset. Tu ima i tvoje zasluge, tu ima i tvoga truda i tvoga nastojanja.

Hvala ti, dragi don Marko, na svemu što si učinio za Mostarsku biskupiju, na svemu što si učinio za njezin podmladak, na svemu što si učinio i za gradnju ove katedrale u kojoj će se ime Božje i ime Isusovo slaviti, nadam se, kroz dugi niz godina i kroz vjekove.

Volio si dragu Gospu i svaki si dan rado molio sveto rožarije, svetu krunicu, neka ti Gospa bude Majka u nebu, neka te ona dovede pred prijestolje svoga Božanskoga Sina. Neka ti ona izmoli od svoga Sina rajsku krunu i stavi je tebi na glavu. Neka te sv. Sveti Josip zaštitnik naše Biskupije, komu se nadam dolje u kripti katedrale sagrađiti kapelicu, da ova gore crkvena lada bude na čast Gospi, Majci i Kraljici, a kapelica na čast sv. Josipu našem zaštitniku.

Hvala ti, dragi moj tajniče! Sjećat ću se tebe svaki dan u svojim molitvama u svetim misama, u svojim krunicama, i u drugim molitvama i opraštam se s tobom želeći ti rajsku slavu, rajski vijenac nebeske krune. Izričem svoju sućut i tvojoj rodbini koja je za tobom ostala i cijeloj našoj Biskupiji koja je s tobom, tvojim odlaskom osiromašena.

Moja je nakana bila da ti budeš moj nasljednik. Ja sam tebe preporučio za pomoćnog biskupa Mostara. Ali su bile takve prilike i Sveta Stolica je smatrala da će biti bolje na slavu Božju i na dobro Crkve da se drukčije riješi pitanje moga nasljednika u Mostaru, pa sam se i ja pokorio spremno odluci svetoga Oca i ti si također bez ikakvog mrmljanja, i prigovora prihvatio to što je Sveta Stolica odredila. Jer jedini ja od svih katoličkih biskupa nisam dobio pomoćnoga biskupa koga sam u prvi mah bio

predložio. Ali kad sam vidio da to sveti Otac i Sveta Stolica tako želi, spremno sam se bez prigovora podvrgao volji svog crkvenog poglavara. I sad sam spreman, ako bi trebalo, kao star čovjek kad bi mi Papa odredio negdje u Afriku ja bih star i bolestan pošao u Afriku da izvršim volju nasljednik Petrova, namjesnika Isusa na zemlji. I ti si takav isti bio, drage si se volje podvrgavao i prihvaćao sve od Svete Stolice.

I što se tiče tvoga odlaska u Kotor, ja ovdje pred svima vama kažem: nisam ni prstom makao da on bude imenovan Kotor-skim biskupom. Ja sam tu stvar prepustio Svetoj Stolici. Kako Papa odredi tako neka bude. I naš pokojni don Marko pokorio se Svetoj Stolici. Nije mu lako bilo ostaviti naš Mostar i našu Hercegovinu, jer svaki je čovjek srastao s onom grudom gdje je nikao i gdje je odrastao. Ali kad si razumio volju svetoga Oca, ti si se spremno podvrgao. Hvala ti na poslušnosti kojom si se odazvao Svetom Ocu, na odanosti i ljubavi prema svetoj Kato-ličkoj Crkvi za tvoju ustrajnu požrtvovnost, za dobro naše Biskupije i našega klera. Neka ti Bog preko svoga Sina i preko Blažene Djevice Marije daruje rajski vijenac, rajsku slavu za sve dobro što si učinio, a mi ćemo te zadržati u svom sjećanju, sačuvati tvoju uspomenu dok smo god živi i za te ćemo se moliti.

Ti ćeš biti ukopan u ovoj katedrali za koju si sam zajedno sa mnom toliko uradio. Doduše običaj je i propis da se biskup pokapa u svojoj katedrali ali eto ti nisi bio dugo u Kotorskoj biskupiji. Smrt te je prije ugrabila, a za ovu katedralu si zaslužan jer cijelo vrijeme, dok se ona gradila, ti si zajedno sa mnom sudjelovao u tome radu. Stoga zaslužuješ da budeš ovdje zakopan, iako to ne odgovara točno crkvenim propisima. No, spre-man sam svoje mjesto, što bi trebao imati i što imam u toj kate-drali, pripustiti ga tebi.

Dragi don Marko, što mogu i što sam mogao i što ću još moći učiniti u svojim molitvama, to ću učiniti: rado ću te se sje-ćati! Neka Bog tebi dade rajsku slavu, a ti se u rajskoj slavi moli za nas u Biskupiji i za naše svećenike. Hvaljen Isus i Marija!!!

## GOVOR BISKUPA P. ŽANIĆA BISKUPU M. PERIĆU

Nad odrom drago biskupa Marka riješa se govor vjere, razuma i srca i veoma je teško ta tri govora uskladiti. Obuzima nas tuga i bol što nas je tako brzo, prerano ostavio biskup relativno mlad, koji nije još navršio ni dvije godine biskupske službe, žalosti nas sudbina Kotorske biskupije koja je nakon trideset godina dobila biskupa, nije ga ni upoznala, a izgubila ga je. Mostarska biskupija koja je rado žrtvovala svog najboljeg svećenika da pomogne Kotorskoj biskupiji u njenom teškom času poslije potresa, sada žali biskupa don Marka kao da ga je u Mostaru izgubila, pa kao da je to novi udarac i za Mostarsku biskupiju iza još svježeg groba župnika katedrale mons. don Andelka Babića. Nu, govor vjere ipak mora nadvladati govor ljudskih, zemaljskih računa i osjećaja. Sv. Ivan Krizostom kaže: Ne žalosti se nad onim koji umire, naravno in Domino. Koji apsurd vjerovati u vječni raj i žaliti za onim koji ide u raj. "Blagoslovljen hudi Bog, neka se vrši njegova sveta volja. To je govor vjere, nu srce, kad ga je Bog već takvim učinio ima svoj govor, boli i žalosti, koji treba razumjeti i shvatiti.

Ono što me nuka da rekнем nekoliko riječi o pok. Biskupu jest činjenica da Kotorska biskupija nije imala prigodu i mogućnost da upozna svog biskupa, njegove umne i upravne sposobnosti. Bolest, za koju smo doznali tek pred mjesec dana daje odgovor na neka pitanja koja su se nametala još od njegovog odlaska u Kotor.

Biskup don Marko po svom djelovanju, sudovima, aktivnostima koje su potrebne biskupu, glavi biskupije, po prilici sve do njegovog imenovanja za Kotorskog biskupa, zasluživale su najvišu ocjenu. Inteligentan, poduzetan, smion, samostalan, naravno do kraja crkven, pobožan, human, bio je do pred 15 godina prvi kandidat nadbiskupa Čule i dijecezanskog klera u Mostarskoj biskupiji da postane Mostarski biskup i u tome nije imao premca ni protukandidata. Samo zbog specifičnih problema u Mostarskoj biskupiji Sv. Stolica je smatrala da je bolje da na to mjesto dođe netko iz druge biskupije. On je to imenovanje primio na začuđujuće plemenit ljudski i crkven način. Kada sam prvi put nakon svog imenovanja za Mostarskog biskupa otišao u Mostar pozvonio sam malo sa strepnjom na vrata biskupije. Otvorio mi je vrata don Marko i to je bio tako topao, iskren i srdačan susret da mi je godinama davao snage. Živjeli smo kao dva brata u sjeni biskupa Čule, nije bilo tajne među nama, suradnja i shvaćanje nije moglo biti bolje. To je bio plemeniti, dobri, iskreni don Marko koji je godinama ostao kandidat br. 1 za bilo koju biskupiju. I kada sam osjetio da ću ga izgubiti, činilo mi se da ću izgubiti desnu ruku i pola srca.

Ovadesetak godina je samostalno vodio biskupsku kancelariju, potpuno sam. Pisao i umnažao biskupijski službeni vijesnik, smiono pisao svećenicima, redovnicima, biskupima, provincijalima, državnim ustanovama, Kongregacijama, kardinalima i Papi, stranicama, desetke stranica, vodio prepisku marljivo o čemu svjedoče donekle desetak svezaka toga rada, skoro svaki svezak izgleda kao doktorska dizertacija. Mnogo puta bih ga upozorio da bi trebalo pisati, odgovoriti na neki članak, pismo nekom biskupu, Kardinalu, Kongregaciji, novini, a on bi skoro redovito odgovorio, ja sam već pisao. Ako smo o tomu tek razgovarali on bi rekao: Imam već koncept u glavi, treba mi samo sjesti i pisati.

Ako sam ja nešto koncipirao on bi to uzео i tražio dozvolu da proširi, preradi i nikada nisam imao primjedbi na njegov rad. Ispod njegovih ruku izlazio je posao za dva vrijedna radnika.

Liječnici bolnice Gemelli u Rimu gdje je operiran i umro, rekohе da je nosio u sebi bolest 10-15 godina. Ta je bolest da nitko nije na nju pomišljao počela njega sputavati nekako u ono vrijeme kada je imenovan za biskupa i sve jače poslije toga. Veliki genij duha, književnik Dostojevski zatočen u Sibiru napisao je: Ljudska duša je beskrajna, nesputana. Htio je reći: tamnica, zatočeništvo mi ne može spriječiti slobodu misli, ideja, moj duh je ostao slobodan od vanjske sile. Kod don Marka se razvijalo zatočeništvo duh iznutra. Mozak je instrument duha. I umjetnik violinista ne može pokazati što zna ako mu je instrument, violina, srušen. Eto, to se dogodilo biskupu don Marku. Mozak, insturmenat duše je bio pritješnjen, on je ostao bez radnog člana i snage, a da ni sam nije to opazao. Opazili smo mi koji smo ga od ranije poznavali, čudili se i žalili, a uzrok nismo znali. Liječnici su u predoperativnim istragama konstatirali tumor, ali tek kad su glavu otvorili vidjeli su što je unutra. Bili su pred teškom odlukom. Mogli su dići ruke, zatvoriti ga i pustiti da bolest ide dalje, da Biskup trpi Bog zna kakve boli i poniženja i ide sigurnoj smrti, sve bez njihova krivice. Oni su ipak pokušali da izvrše tešku operaciju, činilo se da su i uspjeli, ali su se stvari komplikirale. Sada možemo reći, možda je to malo okrutno, bolje da je umro. Blagoslovljen bio Bog Gospodar života i smrti. Ono što bolest kod biskupa don Marka nije uništila bila je njegova vjera, vjernost Crkvi, ljubav, pobožnost, humanost i takvog ga je Kotor upoznao i zavolio.

Njegova vjera i strah Božji i ljubav prema svom svećeničkom zvanju bili su duboki i primjerni. U svom prikazu života, curriculum vitae, što ga je ostavio za arhiv Mostarske biskupije, opisujući teške godine školovanja kroz rat i teške poratne godine, nekoliko puta je ponovio: Ni u jednom času života nisam se pokolebao u moma svećeničkom zvanju. Njegova ljubav za celibat bilaje uvijek primjerna, bio je duboko djevičanska duša anima candida. Njegov posluh i poštovanje prema biskupu bilo je takvo da je bio kadkada optuživan kao neki slabić, ali ja znam da to nikada nije bio. Pred teškim problemima u biskupiji nije šutio nego je nama biskupima mirno stvari pismeno izložio i ocima biskupima na razmišljanje, i sugerirao smiono svoje prijedloge za rješenje, uvijek salva reverentia, ali bez straha da se nekom zamjeri.

Za vrijeme gradnje katedrale u Mostaru obijao je sobe ustanova, inžinjera, izvođača i tražio je pomoć samo kada je trebalo da tamo nastupi biskup kao veći autoritet. Nije znao za odmor, nikada se ni u čemu nije potužio, nosio je teško breme rada. Sada, kada je sputana duša izmjenila njegove sposobnosti, neki su komentirali predugo je bio drugi, pa se sada ne snalazi kao prvi. Nije to istina, on je uvijek nastupao samostalno kao prvi, osim ako je posluh tražio drugačije.

Cijelog života je ostao puki siromah. Ako je do kojeg dinara došao, kupovao je knjige, nije se intelektualno nikada zanemario.

Počivaj u miru, dragi biskupe Marko, dragi don Marko, kako te u Hercegovini zovu. Hvala ti za tvoj divni primjer svećeničkog i biskupskog života, za tvoju vjeru, ljubav, čistocu, za tvoje

bratsko druženje, za tvoju ljubav prema Bogu, Crkvi, Gospi i tvom hrvatskom narodu. Počivaj u miru na toplom Srcu Isusovu komu si bio posebno pobožan, počivaj u zagrljaju Majke Marije, Bokeljskih svetaca i blaženika. Za tobom ostaje ožalošćena ali ponosna na tebe Kotorska biskupija, tako i Mostarska, tvoja braća svećenici, časne sestre, posebno franjevke, tvoja rodbina kojoj ostaješ trajna dika i ponos, tvoj u dalekom svijetu ujak don Jozo koji će teško preboliti ovu ranu. Svi ćemo za tebe moliti i trajno te u srcu nositi.

#### GOVOR OCA FRA JOZE PEJČIĆA PROVINCIJALA HERC. FRANJEVACA

U ime Konferencije Viših redovničkih poglavara, u ime Provincije Presvetog Otkupitelja iz Splita i prisutnog provincijala iste provincije fra Šimuna Šipića na poseban način u ime Provincije Hercegovačkih franjevaca i u svoje osobno ime izražavam duboku sućut Kotorskoj biskupiji, rodnoj biskupiji našeg pokojnog don Marka, našoj mostarskoj, BKJ, zatim sestrama pok. don Marka, mnogobrojnoj rodbini i prijateljima pok. don Marka Perića, kotorskog biskupa zbog njegove prerane smrti.

Smrt je ugrabila donedavno najmlađeg biskupa po stažu i tako ražalostila brojnu rodbinu i našu najmnaju biskupiju. Svjestan sam da svi polako idemo jedan za drugim. Svi umiremo bez obzira na dob, stalež i položaj. Smrt ne bira nego odnosi svoje žrtve neprestano i svugdje. Nitko to ne zna i ne može znati po kojem je redu smrt odnijela i našeg dragog pok. don Marka. Međutim, pohodila ga je, ljudski rečeno, u nezgodno vrijeme, u vrijeme kad je počeo razvijati svoj biskupski rad u Kotorskoj biskupiji. Zato nas je i teže pogodila njegova smrt.

Opraštajući se od pok. don Marka, biskupa Kotorske biskupije, moram reći da mi je osobno veoma žao, zbog njegove prerane smrti koja mu nije dala ostvariti planove na području povjerene biskupije. Naši su planovi ljudski planovi, koji ovise o volji Božjoj i njegovoj providnosti. Bog je, međutim, kako vidimo, planirao drukčije.

Znao sam da je pok. don Marko bio duboko ponizan čovjek. Znao sam da je bio čovjek duboke vjere. Također znao sam da je u svom životu htio činiti samo dobro. To potvrđuje i njegov, možemo reći, potresni testament, kojega je pred svima nama pročitao vlč. dr Ratko Perić. Jedino Bog do kraja poznaje, što sv. Pismo kaže, srce i bubrege. Jedino Bog do kraja poznaje našeg dragoga pok. don Marka.

Vjerujemo da ga je primio u svoje Kraljevstvo. I neka Bog bude vječna nagrada pok. don Marku za sve ono dobro, što ga je učinio u svom životu.

Htio bih s njegovim dragim sestrama, njegovom rodbinom, sa svim njegovim prijateljima, na poseban način s našim nadbiskupom dr Čulom, našim Ordinarijem Pavlom Žanićem, sa našim biskupijskim svećenicima i sa svima koji su pok. don Marka voljeli i poznavali podijeliti u ime svoje i svoje zajednice, u ime svih naših fratara duboku bol i učestvovati u tuzi.

Ali tješi nas vjera u uskrsnuće. Dragi don Marko, neka Ti Bog bude vječna nagrada. Pokoj vječni neka Ti Gospodin daruje!

## GOVOR BARSKOG NADBISKUPA PERKOLIĆA

Opraštam se na tlu kršne Hercegovine sa pastirom nevjeste Jadrana, s pastirom susjedne dijeceze, sa bratom u episkopatu dobrim susjedom i dobrim prijateljem. Ovaj oproštaj po ljudsku težak je i bolan jer se rastajemo, jer ga gubim i ostajem sam u ponosnoj Crnoj Gori. Ali po vjersku prožet je ipak nadom u ponovni susret u vječnosti i radošću da on smrću nije ništa izgubio, "jer tvojim se vjernima Gospodine život mijenja a ne oduzima."

Za kratko vrijeme našeg susjedstva i prijateljevanja, kratko da ga dobro upoznam ali dovoljno da ga zavolim. Imali smo nekoliko susreta: on kod mene, ja kod njega ili obojica na nekom drugom terenu. Znao mi se povjeriti, otvoriti srce, iznijeti neke pastoralne probleme svoje dijeceze, tražiti savjet iako sam bio uvjeren da je u školi dvojice biskupa, kao dugogodišnji tajnik biskupa Čule i suradnik biskupa Žanića, imao više iskustva od mene. Ali takav je bio on. Skroman, ponizan, obazriv, takav je bio on, taj Kotorski proleter kako mi se jednom predstavio preko telefona moleći me za neku uslugu. Takav, taj biskup beskućnik čija je mensa episcopalis bila Caritas-ljubav, gostoprimstvo i dobrota dobrotskih franjevki koje su mu za zamolu Kotorskih svećenika pružile kutak pod svojim krovom sretne i ponosne da su to mogle učiniti makar pritišćene i one same u ono vrijeme. A on zahvalan, spreman na svaku uslugu, jedino nespokojan kako da im se oduži. Takav je bio on biskup koji je u miraz dobio mnogo porušenih i oštećenih crkava, župnih kuća i samostana iz katastrofalnog zemljotresa 1979. Teško breme i za zdravog čovjeka a kamoli za onoga koji je već u sebi nosio osudu na teški kraj. Ali je dobio i utjehu, složni kler, dovoljnog broja mladih i revnih svećenika, mnogo-brojnih redovničkih zajednica kojima je bila načičkana njegova biskupija, dobio je biskupiju svetača. Takav je bio on, a vi Hercegovci znate ga bolje nego ja.

Upalo mi je u oči, i ne samo meni njegov sinovski ili kako da ga nazovem očinski odnos prema svome prethodniku u upravi Kotorske biskupije msgru Ivanoviću, od kojega nije mogao dobiti ono što se on možda nadao zbog njegove starosti ali prema kojem se odnosio kao prema svome ocu. Otišao je u Rim zabrinut za njega rastao se davši mu poljubac na čelu zabrinut da ne umre nemogavši biti prisutan u dijecezi da ga otprati. I eto on ode u vječnost prije msgra Ivanovića. Božji puti nisu naši puti.

Događa se među nama ljudima da nekoga ili nešto cjenimo više ili jače kad ga izgubimo, kad ga više nemamo. Kotorski kler volio je svog pastira. Volio i zato ga žali, žalio ga je kad je shvatio da pati i da mu je potrebna pomoć, i ta pomoć mu je ipak pružena ali Božja Volja je bila drukčija.

Ne pune dvije godine malo je da se biskp Marko mogao iskazati ali je dovoljno bilo da ga se zavoli i poštuje. Nikome se nije zamjerio, otpuća ga taj kler korporativno s bolju, i s ljubavlju dopratio ga u rodnu Hercegovinu, ali ipak ako kao susjed smijem reći, s bolju da ga nije mogao zadržati u svojoj sredini. Ali se taj kler povinuo, poslušno i dostojanstveno novom ovom rješenju uvjeren da će u ljubavi i sjećanju biskup Marko biti uvijek među njima.

Sinoć na krajmismnog slavlja u Kotorskoj katedrali i oproštajnih govora odsvirano je i otpjevano Bokeljsko kolo, himna stare i slavne Bokeljske mornarice. Zvuci te melodije odjekivali su svodovima drevne kotorske katedrale koja se opraštala se svojim pastirom, a meni se činilo da i kroz to vjerna Boka onog trenutka rastanka, kolijevka starih i slavnih mornara, prati svog duhovnog kapetana na zadnje putovanje i želi mu mirno more u luku vječnosti gdje nema ni oluja, ni valovlja, ni tuge, ni boli. Njegovo tijelo prima rodna gruda kršne Hercegovine ispraćeno od ovdje ljubavljju vjerne i zahvalne Boke, zaliveno suzama njegove duhovne djece svećenika, redovnica, vjernika, prijatelja, i ostalih.

Ovog trenutka rastanka upućujemo kršćanski izraz želje: počivaj u miru do uskrsnuća mrtvih dok se ponovno ne sastaneš s dušom koja već uvjereni smo slavi Boga u nebeskom Bogoslužju.

Brate Marko, hvala ti na kratkom ali iskrenom prijateljstvu. Bog ti bio nagrada i radost vječna!

#### GOVOR VLAČ. GRACIJE BRAJKOVIĆA - Generalnog Vikara Kotorske bisk.

Tko je ovaj što leži pred oltarom mostarske katedrale? Otkud dolazi, kuda ide? Marko Perić Kotorski biskup.

Prije dvije godine objavila su zvona Boke "imamo biskupa!" Hitamo u Mostar, sretni, oduševljeni, puni iščekivanja da napokon susretnemo onoga kome su svjedočanstva drugih svih isticali sposobnosti i uskazala vrline. Napokon darovao nam ga je Sveti Otac Papa. O kako je to bilo skromno, prisno i toplo taj prvi naš susret i prvo upoznavanje. Doista ponizan je taj don Marko Perić što će nam biti biskupom. U ovoj istoj katedrali izrekli smo toga dana svetu misu zahvalnicu. On nas je za misu oblačio i pripasao. Kasnije kao biskup Kotorski, u katedrali svetoga Tripuna nije davao da mi njega oblačimo i pripašemo. Htio je on da bude naš sluga a ne mi njegovi. Ali, Petre doći će dan kada će te drugi opasati, tako prije nekoliko dana obučeno je mrtvo tijelo biskupa Marka Perića na Rimskoj klinici Gemelli u svećeničko odijelo možda po prvi put u svih tridesetjednu godinu njegova svećeništva od druge ruke. Pošao je na misu vječnosti. Ti Gospodine sve dijeliš u pravi čas. Zato nam oprosti ako mislimo da je to bilo prerano.

Zaista smo se nadali da će naš suživot, naše putovanje i naše bratstvo biti i dugo i plodno. Ali ponovit ćemo sa Psalmistom: "Putem si istrošio sile moje, skratio mi dane." Tko je mogao pretpostaviti bolest u njemu, onakva kršna hercegovačkog stasa. Crkva smo Propetoga pa kada smo slabi onda smo jaki, kada gubimo pobjeđujemo, kada umiremo živimo. Mi smo braća Propetoga.

Dobro, kako smo onda tu u Mostarskoj Katedrali? Zar ovo nije naš biskup, naš otac i naš pastir. Blagi i dobri preuzvišeni Marko! Imate dakle grobova i zemlje. Zemlja se naša rastvara ponosna i krševita kao i ova Hercegovačka, gostoprime tijelu i duši. No, mi znamo koliko je vaš don Marko sa vama tugovao, sa vama osjećao, vama služio i u vaše se srca ugrađivao. A vas je tako puno a nas je tako malo. Smije li naše pravo biti ispred vašega srca? Zar nije znate prednost srca upravo u tome da se odriče svojih prava. Naše se srce odriče našega prava da mi tjelesne ostatke našega biskupa

Marka čuvamo za vjekove kad smo ga tako kratko imali za života. Žrtvujemo sa uvjerenjem da bi vaša žrtva bila veća.

Danas je blagdan Srca Isusova probodeno srce Božanske ljubavi u koje sve treba položiti. To je pravi grob jer njemu nema smrti jer se u njemu za život kopamo.

Preuzvišeni Oče biskupe Mostarski, biskupijsko i redovničko svećenstvo Mostarske biskupije, časne sestre, vjerni narode Božji, tugujuća obitelji! Predajemo vam ovo tijelo i molimo vas da ono vam bude znak jedne primjerne biskupske službe, dragi oče biskupe, jer da je savjesnog i bez ljage svećeničkog služenja braći svećenici i redovnici zaista proživljeno u vjernosti svećeničkim obećanjima i poslušnosti svom biskupu i svetom Ocu Papi. Neka bude znak vama, dragi vjernici, ovaj čovjek čestita kršćanskog života, a vama tugujuća rodbino utješno sjećanje i primjer dobra brata blaga i ponizna srca.

I opet to srce, srce Isusovo ispod tvoga je ono prokucalo Zvijezdo mora. Marijo ti si ga nesebično svijetu darovala, i mi danas hoćemo da ponovimo taj tvoj čin. Zato predajemo tijelo našeg dragog biskupa Marka zemlji Hercegovačkoj koja nam ga je podigla i molimo da tvoj nebeski zagovor prati njegovu dušu kada se konačno preda Gospodinu. Ti Marijo, čijem se prečistom srcu na tako davno posveti čitava Bokeljska zemlja, prije nego što položiš njegovu dušu na srce tvoga Sina, molimo šapni joj u ime naše Kotorske biskupije jedno iskreno Hvala!

#### PROPOVIJED dra RATKA PERIĆA

Preuzvišena gospodo Nadbiskupi i biskupi! Braćo i sestre! Umjesto homilije pod ovom svetom misom zadušnicom pročitat ćemo posljednju pismenu oporuku msgr-a dra Marka Perića kotorskog biskupa. Testamenat je napisan u svibnju 1968. godine. Naden je u ladicu radnoga stola otvoren, to znači da je ga don Marko čitao i prečitavao i da nije smatrao ništa potrebnim ni dodati ni oduzeti. Oni koji su poznavali don Marka uvijek će prepoznati da je ovaj testamenat pisan duhom i vjerom koju je don Marko imao 1948. kad je pošao u bogosloviju, 1958. kada je došao u biskupiju, 1968. kad je pisao ovaj testamenat, 1978. i 1983. Poslušajmo:

Don M a r k o dr. P e r i ć, svećenik mostarsko-duvanjske biskupije, r. 14. listopada 1926. g. u selu Donji Jasenjani, župe Bijelo Polje-Potoci, k/Mostara, ovim izjavljujem svoju posljednju volju:

1) U dubokoj svijesti posvemašnje ovisnosti o Velikom Bogu Stvoritelju zahvaljujem na svim dobročinstvima, koja mi je darežljiva Božja ruka udijelila, napose što sam ČOVJEK, KRŠĆANIN i SVEĆENIK:

Po mojoj čovječnosti i osobnosti Svemogući me je uzdigao u red živih bića, stvorenja na Njegovu sliku i priliku, jer mi je dao besmrtnu dušu, po velikoj milosti Otkupitelja postao sam na sv. krštenju dijete Božje, brat Isusa Krista i član velike Sv. Majke Crkve. Gospodin me je, nevrijedna uzvisio i pozvao u svećenički stalež, pa sam tim još više uzdignut u redu bića, stvorenja...

Pred tim neizrecivim Božjim dobročinstvima stojim pun zahval-

nosti i svijesti odgovornosti, koja slijedi iz velikog dostojanstva čovjeka, kršćanina i svećenika.

2) Obnavljam svoju vjeru i ono krsno obećanje, koje su drugi na dan mojeg krštenja učinili. Živio sam u sv. vjeri rimokatoličkoj i u toj vjeri, kao sin Crkve želim i umrijeti.

3) Ponavljam svoje predanje i vjernost sv. Crkvi, kojoj sam posvetio svoj život u svećeništvu. Ako sam ikad svojim životom i radom tu svoju svetu duhovnu Majku ražalostio, uvrijedio, zamračio njezinu ljepotu i ugled, ovim duboko to oplakujem i molim, da mi se to oprostí, jer nisam to učinio iz svoje zloće nego zbog ljudske slabosti.

4) Ako sam ikad u životu išta, tvrdio, govorio, propovijedao, što se nije slagalo s čistom naukom Evandjelja i Sv. Crkve, to ovim opozivam, osudjujem i izjavljujem, da slijedim i želio sam slijediti samo čistu nauku Evandjelja, Otaca i Sv. Crkve.

5) Kao svećenik morao sam biti svjetlo svijeta, so zemlje... Ako to nisam ostvario u punini riječi i odgovornosti, te možda svojim životom nekoga i sablaznio, to duboko ožalošćen oplakujem i molim, neka se ne ide za onim, što sam činio, nego za onim, što sam trebao i želio biti.

Svoj svećenički život najvećma sam proveo u blizini našega Ordinarija preuzv. gosp. Biskupa, pa ako sam mu nešto mogao služiti i pomoći u Njegovoj odgovornoj pastoralnoj službi, zahvaljujem Bogu. Ali ako sam bio zapreka u obavljanju te službe, te ako sam svojim vladanjem, riječju ikad i najmanje povrijedio njegov Auktoritet i osobu, to duboko želim i molim, da mi u oćinskoj ljubavi oprostí.

Molim, neka mi oprostí i kućna ćeljad, s kojima sam dnevno se susretao. Napose braća svećenici iz jednoga i drugoga reda, s kojima sam po svojoj službenoj dužnosti dolazio trajno u dodir. Braćo svećenici, nikad nisam htio biti više nego vi, nego uvijek sam htio biti vama na službu, pomoć... Ako sam vam nešto dobra učinio, zahvalite sa mnom Bogu Ocu... Ako sam vas ikad sablaznio, uvrijedio, ožalostio, rekao vam koju tešku riječ, molim vas, oprostite mi.

Dolazio sam u dodir i s vjernicima i na onim župama, gdje sam kao svećenik djelovao, i prigodom krizmanih putovanja prateći svoga Ordinarija, i sve molim koje sam ikad ićim povrijedio, ožalostio, neka mi oprostí. Ja svoju životnu žrtvu prikazujem kao zadovoljštinu Svemogućem Bogu zajednici sa žrtvom moga Gospodina Isusa Krista za svoje grijehe, nemarnosti, propuste, lijenosti; prikazujem je za Sv. Crkvu, Sv. Oca, za sve njegove nakane i želje; prikazujem je za evangelizaciju svijeta, za vjeru svoga hrvatskoga naroda, za svoju pokrajinu Hercegovinu, za svoj dijecezanski kler i svećenićki podmladak; prikazujem je i za one, s kojima sam krvno povezan i za sav svijet poput mojega Otkupitelja.

Sve molim za opraštenje, svima od srca opraštam, svima želim ćvrstinu vjere, nepokolebljivost nade i žar ljubavi, do vječnog sastanka na Srcu našega Božanskoga Spasitelja.

Pozvan sam u svećeništvu, slijedio sam raspetoga Krista, potekao sam iz siromašnog kraja i siromašnih roditelja, pa sam želio ćitav život biti siromah, prijatelj i jednak onima iz nižeg sloja društva. Uvijek sam s posebnim pijetetom gledao i pratio život i rad malog ćovjeka, radnika, pa sam nastojao ostati mu i životom, vanjskim naćinom bliz.

Stoga i umirem kao siromah. Nisam težio za kakvim zemaljskim blagom. Najveće mi je blago dobre knjige, za koje sam davao i posljednji novčić, koji su mi dobri ljudi dali.

Pa na koncu svog života želim, da moja braća svećenici ovako postupe s onim, što se bude našlo iza mene:

1) Knjige, što čnoga sadržaja s područja sociologije, socijalne nauke neka se predadu moralno-socijalnom seminaru bogoslovne akademije, Zagrebačke knjižnice u znak moje duboke zahvalnosti za sve, što sam stekao na tom fakultetu, a i u nadi, da mojoj braći mladjim svećenicima bude koja od tih knjiga na korist i poticaj u znanstvenom radu.

2) Druge knjige, bilo kojeg sadržaja, neka se predadu biblioteci "Uzajamnosti" dijecezanskih svećenika mostarsko-duvanjske i trebinjsko-mrkanjske biskupije u nadi i želji, da naša buduća svećenička braća uzmognu se okoristiti tim knjigama u svojem životu i radu.

3) Sve moje osobne bilješke, bilježnice, skripta i slično neka se uništi iza moje smrti, jer to ne će nikome služiti.

4) Ako bi netko htio izdati moju doktorsku disertaciju, neka to bude u korist svećeničkog podmlatka dijeceze Mostar-Duvno-Trebinje.

5) Moj siromašni inventar neka se ostavi biskupiji na raspolaganje s molbom, da se ona pobrine za moju sahranu, i otsluženje koje sv. mise, a eventualno i skromni nadgrobni spomenik.

6) Moja svećenička roba neka se podijeli braći svećenicima, a druga, civilna roba, neka se preda mojoj rodbini u znak povezanosti i zahvalnosti za sve što su oni meni iskazali u mojim mladim godinama.

7) Ukoliko bude dugovanja, neka se prodaju neki predmeti, koji se nalaze u mojoj sobi.

8) Vodio sam blagajnu svećeničke MEDJUPOMOĆI. U knjizi se nalazi primitak i izdatak, kao i saldo. Ukoliko bude neka razlika, neka se naplati iz prodanih mojih stvari.

9) Koliko sam svijestan, nikome ne dugujem, osim ono, što stoji na posebnom papiru u blagajničkom dnevniku. Tamo stoji i ono, što meni drugi duguju, iz čega će se moći podmiriti razlika u fondu.

10) Ukoliko bi nešto preostalo, neka se dadne služiti koja sv. misa za moju siromašnu dušu, te duše moje subraće svećenika i roditelja.

11) Molim preuzv. Ordinarija, da on sam odredi dvojicu subraće svećenika, koji će izvršiti ovu moju oporuku.

Napisano u Mostaru, dne 15. svibnja 1968. god.

Sve što je napisano, moja je vlastita želja i odredba.

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga - Amen!

Blagoslovljen budi Bog! Blagoslovljeno Ime Isusovo!

GOVOR don MATE NUIĆA

Preuzvišena gospodo Nadbiskupi!

Visoko preosvećeni gospodine metropolita! Oci Biskupi!

Mnogo poštovani oče provincijale!

Braćo i sestre! Dragi prijatelji!

Uzašao sam na ovaj ambon s dvostrukim osjećajem: s osjećajem boli i s osjećajem ponosa!

S osjećajem boli, jer je okrutna smrt, koja nas je ovdje okupila, iztrgnula iz naše sredine ono, što je među nama dijecezanskim svećenicima mostarsko-duvanjsko i trebinjsko-mrkanjske biskupije bilo: najuzornije, najvrijednije, najljepše i svima nama najdraže tj. našeg milog i nezaboravnog subrata svećenika-don Marka Perića.

Uz ovaj osjećaj boli uzašao sam na ovaj ambon i s osjećajem neizrecivog ponosa, jer na osnovu mnogobrojnih činjenica stekao sam nepokolebivo uvjerenje, da stojim uz odar: čovjeka, vjernika, svećenika, i biskupa, o kome bih smio i mogao govoriti sve ono, što se svijei može zboriti samo o najvećim Božjim ugodnicima - Kristovim miljenicima!

Godine 1952. kada je naš dragi don Marko imao Mladu Misu u svom rodnom mjestu Potocima, onda je tadašnji njegov župnik don Cvitan Radišić u ime svih vjernika zaželio dragom mladomisniku i zamolio ga samo ovo: Da bude i da za vazda ostane svećenik po Srcu i po volji našeg Božanskog Spasitelja Isusa Krista!

Danas - trideset godina nakon toga sretnog, blaženog, Bogom darovanog događaja - ja, braćo i sestre, s neizrecivom radošću a s potpunom sviješću i s punom odgovornošću izjavljujem, tvrdim i svjedočim: - Pred Svemogućim Bogom, pred Crkvom Božjom, pred svojom savješću, pred župljanima župe Potoci, pred Vama, braćo i sestre i pred svim ljubiteljima Istine, da je naš dragi don Marko ovu našu želju i ovu našu molbu u potpunosti ostvario! Jer njegov tridesetgodišnji svećenički život i rad ne samo da svjedoči i govori, nego naprosto viče, da je naš dragi don Marko bio i da je ostao svećenik po Srcu i po volji Božanskog Spasitelja: uvijek, svagdje i pred svakim! Da! Bio je pravi Kristov svećenik uvijek-tj.: I onda, kada je, kako ono reče pjesnik: "Peklo s neba sunce vrelo i kad su udarali gromovi u čelo" I onda, kada je, da bi pohodio i utjehom vjere okrijepio svoje raspršeno stado, morao bezbroj puta svladavati brda i doline, verati se kroz klance i bogaze. I onda, kad mu je smrt bila najbliži životni pratilac i to takav pratilac, koji nije išao ni pred njim, ni iza njega, ni pored njega, nego mu je stalno bio po jeziku! Naš dragi don Marko bio je pravi svećenik Kristov i na svakom mjestu.

Da! Bio je takav kročeći kopnom!

Bio je takav ploveći morem!

Bio je takav leteći zrakom!

Jednom riječju bio je pravi svećenik Kristov, kud god se kretao i dokle god je dopirao. A vođen svojim svećeničkim dužnostima dopirao je, što je riječ do na kraj svijeta!

Svećenik po Srcu i po volji Božanskog Spasitelja bio je naš dragi don Marko ne samo uvijek, svagdje nego i pred svakim. Kako pred znancem i prijateljem tako isto pred neznancem i pred svakim svojim idejnim protivnikom.

Naime nepobitna je činjenica, da naš dragi don Marko nije nikad, nigdje, i ni pred kim svoje svećeništvo skrivao! Nije se

nikad, nigdje i ni pred kim svoga svećeništva stidio! Naprotiv on je uvijek, svagdje svoje svećeništvo javno ispovijedao. I to tako javno, da je svakome, tko se je s njime ma bilo gdje susreo, smjesta bilo jasno i očigledno - tko je i što je taj njegov suputnik-tj. naš dragi don Marko. Jer njegovo vladanje, njegov govor, njegova odjeća, njegova svećenička insignija, bez kojih se nikamo nije kretao - sve je to zborilo svakome jače nego ikakav govor, sve je to upadalo u oči svakome upadnije i od najupadnijeg natpisa pokazujući i dokazujući, da je naš dragi don Marko - Kodeš Jahve! Svećenik Boga Živoga!

Ovim svojim kristalnim svećeničkim životom obogaćen obilnim darovima dobroga Boga živeći i radeći preko dvadeset godina u školi i pod okriljem našeg dobrog i genijalnog Nadbiskupa dr Petra Čule, naš je dragi don Marko izrastao u takvog moralnog i u takvog intelektualnog gorostasa, da je mogao služiti i da je služio za uzor svima nama!

Ova mostarsko bjelopoljska vala dala je dosta zaslužnih ljudi. No da nam je dala samo našeg dragog don Marka, imali bismo joj biti zahvalni za vazda.

Ono je već davno mudrac rekao, da je velik samo onaj, koji ima veliko srce. A veliko srce, da ima samo onaj, koji ljubi ono, što je veliko.

Ocijenjujući po ovome načelu našeg dragog don Marka, tad bezuvjetno moramo reći, da je on doista bio velik i pred Bogom i pred ljudima. Bio je velik, jer je imao veliko srce, a imao je veliko srce, jer je ljubio najveće vrednote: Boga, Crkvu Božju, i svoj hrvatski katolički narod. Da! Te je vrednote ljubio, za te je vrednote živio, za te je vrednote radio do zadnjeg daha svog zemaljskog života!

A noseći u svojoj duši već od rane mladosti duboko ukorijenjenu onu istinu naše svete vjere, da smo svi ljudi bez razlike djeca našeg zajedničkog Oca na nebesima i da smo svi subraća našeg Božanskog Spasitelja Isusa Krista - naš je dragi don Marko imao srce, koje je ljubilo i volilo bez razlike svakog čovjeka! Tuđu, ma bilo čiju žalost don Marko je osjećao svojom osobnom žalošću! A tuđu, ma bilo čiju plemenitu radost don Marko je smatrao svojom vlastitom radošću. Jednom riječju naš je dragi don Marko plakao s onima koji su plakali, a veselio se s onima koji su pjevali! Ukratko rečeno: ljubio je drugoga kao i sebe samoga. Znači išao je kroz život onim putem, koji mu je zacrtao i pokazao osobno njegov Božanski učitelj Isus Krist, kada je rekao: "Ljubite jedni druge, pa će po tome svijet upoznati, da ste moji učenici!"

Uz ovako plemenito srce naš je dragi don Marko nosio u sebi i neustrašivi duh. Na osnovu vlastitog iskustva znam pa tvrdim, da se naš dragi don Marko nije bojao nikad nikoga i ničega. Svakog je poštivao, ali ni pred kim nije strepio. Uvijek je išao uzdignuta čela i kroz čitav svoj zemaljski život bio je, kao čovjek, kao svećenik i kao biskup takav, da se i o njemu s potpunim pravom može reći: "Da nikad nije dozvolio, da mu usta kalja ni drhtav glas ni sraman muk, već uvijek vikao i to vikao, što ga je grlo nosilo, kad god bi se pojavio vuk!"

Imajući sve ovo pred očima - a ovo je tek jedna mrvica od onoga, što bi se o našem dragom don Marku imalo, moglo i moralo reći, smatram, da mogu i da smim ne samo u svoje nego i u ime svijetu Vas obratiti se našem don Marku i reći mu:

ČUJ NAS DRAGI NAŠ DON MARKO! GORDI SMO NA TE! PONOSNI SMO ŠTO SMO TE IMALI, ŽALOSNI SMO ŠTO SMO TE IZGUBILI!

No iako je naša bol za Tobom gorka i teška, ipak mi i u toj svojoj tuzi okrijepljeni utjehom naše svete vjere dižemo svoj pogled k nebu te iz dubine svoje duše velimo svome Gospodinu: "Fiat! Fiat! Fiat Voluntas tua Domine! Neka se vrši sveta volja Tvoja Gospodine!

A sada: Zbogom, dragi naš don Marko! DA! Zbogom! Zbogom! Ali ne samo Zbogom! Nego Zbogom i do viđenja u Domu našeg zajedničkog Oca na nebesima!

U to ime, neka je vječni Mir u Gospodinu plemenitoj duši našeg dragog pokojnika svećenika i biskupa Dr Marka Perića.

Upozoravamo braću svećenike /dijecezanske/ da su dužni izgovoriti jednu svetu misu za preminule dijecezanske svećenike naše biskupije: mons. don Marka dr Perića i mons. don Anđelka Babića. Uvjereni smo da je to već svak učinio, ali ipak napominjemo da se ne bi slučajno zaboravilo na ovu našu bratsku obavezu. Ovo vrijedi i za u budućel

Ordinarijat

### Don ANDJELKO BABIĆ

Prolaznici i vjernici, kad su 14. travnja začuli tužne zvuke katedralnih zvona, su pitali tko je to umro? Nitko nije mogao ni pomisliti da su ta zvona zazvonila prvom župniku katedrale mons. don Andelku Babiću. Čudenje je bilo tim veće, što je pokojnik izgledao zdrav i normalno je obavljao svoje župničke poslove.

Na on je doista umro u jutarnjim satima 14. rujna 1983. od posljedica srčanog udara i time nam svima dozvao u pamet riječi Gospodinove da budemo spremni za njegov dolazak.

Do njegova ukopa tijelo mu je bilo izloženo u prostorijama župske kuće. Mnogobrojni svećenici i vjernici naše katedralne župe proveli su mnoge sate u molitvi za pokojnika.

Koliki je ugled pokojnik imao i kod svećenika i vjernika pokazao je najbolje dan njegova ukopa: 16. travnja 1983.

Na svečanoj koncelebriranoj svetoj misi koju je predvodio u našoj katedrali biskup mons. Pavao Žanić sudjelovali su nadbiskup Čule i brojni svećenici dijecezanski i franjevci. Uz najbližu pokojnikovu rodbinu došli su vjernici njegove ranije župe Stolac, gdje je pokojnik proveo najveći dio svoje službe. S njima su uz župnika i kapelana došli njegovi dugogodišnji prijatelji iz Stoca Slobodan Biberčić, pravoslavni sveštenik iz Stoca i imam u penziji hadži Alija Jugo. Bio je prisutan i veliki broj sestara i što je za posebnu pohvalu veliki broj župljana katedralne župe u kojoj je pokojnik kao prvi župnik djelovao veoma kratko vrijeme. Svojim pjevanjem u katedrali i u Gracu, gdje je pokojnik ukopan, posebnu ljepotu ovim sprovodnim svečanostima dao je bogoslovski zbor iz Sarajeva pod ravnanjem prof. dr-a Franje Komarice. Obredima u katedrali prisustvovao je i naš metropolit dr Marko Jožinović.

U svojoj homiliji pod misom, nakon što je izrazio sućut prisutnoj rodbini i prijateljima pokojnog don Andelka, naš Ordinarij Pavao Žanić je govorio o pitanju smrti i kršćanskom stavu pred njom. Kršćanin vjeruje da se iz ovog života prelazi u drugi život, pa u svjetlu te istine moramo gledati i na našu žalost za pokojnicima. Govoreći o pokojniku spomenuo je da je on prošao jedan časn i svećenički život i otišao u bolji život. Mi žalimo s jedne strane, a taj osjećaj toliko ljudski pristaje i vjeri, što ga više nema među nama a s druge se strane i radujemo što je završio jedan časn i dugogodišnji svećenički život i ostavio duboki spomen i brazdu u dušama među kojima je radio. U svjetlu uskrsnuća gledamo i ovaj rastanak s don Andelkom. Prešao je u život kojem se još od svojih dječjačkih dana upravio izabравši poziv svećenika da služi Bogu i ljudima, svjedočeći za istinu Uskrsnuloga i uskrsnuća. On je to činio s vjerom i ljubavlju. Mi mu ovom prilikom od srca zahvaljujemo.

Od pokojnika se u katedrali oprostio u ime Provincijalata, osoblja franjevačkog samostana i vjernika samostanske župe župnik fra Bogomir Zlopaša. U svoje ime i kolega pokojnog don Andelka oprostio se prečasni Miro Petrović, kanonik iz Sarajeva. Dirljivim riječima oprostili su se od svog župnika, preko svog predstavnika, vjernici Stoca i katedralne župe.

Nakon obreda u katedrali povorka automobila i autobusa s tijelom pokojnika uputila se u Gradac, rodno mjesto pokojnog don Andelka. Tamo je pred župskom crkvom svečanu misu zadušnicu

u zajednici s brojnim svećenicima naše, dubrovačke i kotorske biskupije slavio (sad već pokojni) dr Marko Perić, kotorski biskup. Pod misom je o životu pokojnika govorio župnik Graca don Stanko Puljić, nekada kapelan pokojnikov u Stocu.

Zadnje riječi oproštaja s pokojnikom u ime mještana izrekao je sin gradačke župe don Petar Vuletić-Šjor. Obredima u Gracu prisustvovao je Ordinarij mons. Pavao Žanić i veliko mnoštvo vjernika, koje je zahvaljivalo Bogu i bilo ponosno na takvog svećenika, moleći Spasitelja da ga primi u društvo svojih svetaca. Tijelo je pokojnikovo sahranjeno u obiteljskoj grobnici na gradačkom groblju.

#### - Kratki prikaz života i djelovanja

Don Anđelko Babić se rodio 17. kolovoza 1918. godine u D. Gracu od oca Tadije i majke Ruže r. Lazarević. Osnovnu je školu pohađao u rodnom Gracu od 1926-1930. godine.

Srednju školu od 1930-1938. kod otaca Isusovaca u Travniku. Na Visoku Teološku školu u Sarajevu upisao se 1938. Studij na istoj školi završio je 1943. godine.

Za svećenika je zaređen 29.VI. 1942. u Sarajevu a mladu je misu imao u Sarajevu 5.VII 1942. Na misi propovijedao je dr R. Römer.

Tajnikom biskupa Čule bio je od listopada 1943 do veljače 1945. Kapelansku službu obavlja u župi Kašina (Zagreb) od 1945-1946.

Bio je župnik u župi Gradac-Hrasno od 15.VIII 1946-15.VI 1947.  
u župi Stolac-Prenj od 1947-1952.  
u župi Stolac od 1952-1980.

U kolovozu 1980. imenovan je kao prvi župnik novoosnovane katedralne župe u Mostaru, na kojoj je službi ostao do svoje smrti. Vršio je službu dekana i konzultora.

Zbog uzornog svećeničkog života i rada Sveti je otac imenovao don Anđelka Monsignorom (počasni prelat) 24.I.1977.

Čovjek koji pročitao, gore navedene šture podatke, a ne poznaje vrijeme ni prostor u kojem se odvijao pokojnikov svećenički život i rad, neće moći ni pojmiti koliko je žrtava pokojnik imao i s koliko se problemima borio. Dovoljno je samo poznavati veliku teritorijalnu širinu i dužinu župa na kojima je sam djelovao pa da otkrije barem dio napora s kojim se pokojnik svakodnevno suočavao. Pa zatim teške poratne prilike među vjernicima istočne Hercegovine, siromašne i opustošene. Don Anđelko napisao u svom kratkom životopisu, sjećajući se svog rada na tim župama: "Sa 28 godine počeo sam pastoralno raditi na domaćoj njivi- u trebinjskoj biskupiji, najprije u Gracu i Hrasnu, a zatim u Stocu i Prenju, a od 1952 do 1980. samo u Stocu. Tako sam u raznim prigodama propještao sve terene župa Neum, Gradac, Hrasno, Hutovo, Prenj, Stolac, Rotimlja i Šćepan Krst. Nema zaseoka u tim župama u koji nisam barem jednom pješke došao". Kao prvo vozilo dobio je tek 1957. godine mali moped.

O teškoćama života u tim godinama zapisa: "Proživio sam skupa s katolicima Istočne Hercegovine teške poratne dane, kad su se oni vratili na spaljena ognjišta. U tim nevoljama mnogo je našeg svijeta sa stolačkog područja odselilo u Slavoniju". I u takvim prilikama don Anđelko je uložio sve svoje snage u službi Bogu i tom našem čovjeku.

Dirljive riječi koje je izgovorio vjernik iz Stoca nad odrom pokojnika najljepša su pohvala svećeniku na kraju njegova života: "Dragi don Anđelko, ti u našu župe dođe onda kad si imao najljepše godine svog svećeništva, dođe onda kad je najteže bilo doći i ostati s nama da dijelimo zajednički sudbinu. Dođe onda kad je rat iza sebe ostavio ruševine, žrtve, siročad, udovice i glad. U našim Kalvarijama bio si znak Uskrsnuća. Svoj si život posvetio Bogu i kao takav bio sav posvećen ljudima-nama svima, našoj djeci koju si krštavao, poučavao, pratio ih u životnom hodu. Bio si jedan od rijetkih svećenika u onim krajevima, ali si neumorno pohađao bolesne, ispovijedao, mise govorio u doba i nedoba.

Gradio si razrušene mostove među ljudima i tako postao prijatelj ne samo katolicima, nego pripadnicima drugih vjera i opredjeljenja. Bili smo uvijek ponosni što tebe imamo za župnika".

Mnoge lijepe riječi o svom nekadašnjem župniku don Anđelku izrekli su i otселjeni Stočani. Donosimo odlomak pisma jednoga iz Slavonije: "Bio si veliki dumo! Za mnoge, pa i mene, dumo iznad duma. Svima nama koje si učio i kroz život vodio dajući očinske savjete, tvoj lik i nauk ostat će u srcima duboko urezan.

Zbog tebe ne postadosmo izgubljene ovce i ne napustismo Tvoje stado, iako smo se raselili svuda diljem domovine i svijeta. Za to Kristovo stado čitav si život gorio i gorio, da bi i izdahnuo. Veliko i plemenito srce nije izdržalo. Počivaj u miru Božijem i u kraljevstvu Kristovu, za sve vjekove. Za sjećanje na tebe i iz ljubavi prema tebi, na svoje potomstvo prenijet ćemo temelje nauke kojoj si nas učio i tako se odužiti velikom dumi i pravom Kristovu pastiru".

Dobro je ovom prilikom napomenuti da je ukopu pokojnog don Anđelka prisustvovala i velika grupa Stočana iz Slavonije. Iskrena im hvala za njihovo poštovanje prema svom svećeniku.

Iako don Anđelko nije bio dugo župnikom katedrale i u nju je došao u dosta nezgodno vrijeme, kad prilike u župi nisu bile najbolje, on je ipak svojim nenametljivim držanjem, svojom finoćom osvojio vjernike katedralne župe. Dokaz je tome veliko njihovo sudjelovanje na misi u katedrali i sprovodu u Gracu. No napose valja istaknuti da vjernici naručuju stalno mise za pokojnog don Anđelka.

Don Anđelko je bio u pravom smislu pastir svoga stada. On je nastojao naći uvijek i ljudski i kršćanski odgovor na svoje probleme i na probleme svojih vjernika u današnjoj kulturnoj i društvenoj situaciji. On pored svog pastoralnog rada ne zapostavlja knjigu. Prati i teološka i kulturna kretanja u crkvi kod nas i u svijetu. I o tom piše dosta članaka u našim vjerskim časopisima.

Suradivao je u Ministrantu, Glasniku Srca Isusova i Marijina, Glasniku Sv. Ante, Našim Ognjištima, Vrelu Života, Radosnoj Vijesti, Glasniku đakovačke biskupije.

Posebno su bile zapažene njegove propovijedi objavljivane u dominikanskoj reviji Izvori Istine zbog kojih je dobio niz pohvala.

Iza njega je još ostalo dosta neobjavljivanih propovijedi. On je svoju propovjedničku dužnost shvaćao ozbiljno. Pisao je sve svoje propovijedi. Tako je ostala u mašini i nedovršena njegova propovijed koju je sastavljao za III uskrsnu nedjelju 17. travnja, a umro je 14. travnja.

Ordinarijat je prigodom njegove smrti primio brojne pismene izraze sućuti od svećenika i vjernika, ne samo iz domovine nego i iz inozemstva.

Don Anđelko je umro u uskršno vrijeme. Bijaše sunčan proljetni dan kad smo polagali njegovo tijelo u grob. Plamen svijeće u ruci dječaka ministranta imao je u tom trenutku svoje duboko značenje. Crkva na Veliku subotu noseći upaljenu uskršnu svijeću simbol uskršloga Spasitelja, pjeva Svjetlo Kristovo.

Dragi don Anđelko! To si svjetlo vjere Kristove primio na dan svog krštenja, u Kristovu svjetlu kao dječak pošao si u sjemenište, kao svećenik širio si svjetlo Kristove ljubavi i istine. Neka te to svjetlo iz tame ovozemnog života i patnje povede do Krista vječnog Svjetla i Života!

#### FRA BOSILJKO /MILAN/ VUKOJEVIĆ

U Franjevačkom samostanu u Mostaru umro je 5. kolovoza o. g. fra Bosiljko /Milan/ Vukojević, svećenik i redovnik sv. Franje Asiškog. Bahrenjen je uz brojno učešće naroda i preko 70 svećenika i 50 čč. sestara 6. kolovoza na dan mise zaдушnice, koju je predvodio provincijal fra Jozo Lejić, na groblju Boinovac u franjevačkoj grobnici. Na misi zaдушnici bio je prisutan i zamjenik biskupa Ordinarija dr don Brajko, generalni vikar Biskupije, koji je sudjelovao i u obredima sprovodne liturgije. Od pokojnika su se oprostili za vrijeme mise u crkvi sv. Petra i Pavla provincijal, a na grobu fra Kornelije Kordić gvardijan i župnik.

Fra Bosiljko /krsno ime Milan/ rođen je 14. listopada 1912. god. u s. Vašarovićima, župa Veljaci od oca Simuna i majke Ive, rođjene Bilić. Osnovnu školu završio je u Grabu 1924. god, a gimnaziju od 1. do 8. r. u periodu od 1924. do 1933. god. na širokom Brijegu. Bogoslovne znanosti završio je u Mostaru od 1933 do 1936. god i u Lijonu od 1936. do 1938. god. U novicijat je stupio 3. kolovoza 1930. god. na Bumcu, a vječne redovničke zavjete položio je 12. kolovoza 1934. god. u Mostaru. Za svećenika zaređen je 14. lipnja 1936. god u Kotoru.

Svoje svećeničko i redovničko poslanje izvršio je uglavnom u rodnoj Hercegovini, u ulozi kapelana, župnika i gvardijana. Najprije je bio kapelan u župi Kočerin /1938-1939/, a zatim kapelan u župi Medjugorje /1939-41/, pa kaplan i kateheta u Mostaru /1941-44/. U to vrijeme boravka u Mostaru vodio je i Društvo sv. Ante i 1942. god. isto mu je društvo tiskalo malu crkvenu pjesmaricu, koje je za ono vrijeme vrlo ukusno opremljena. Iz Mostara je premješten u Zagreb za predsjednika Franjevačke rezidencije i tamo je ostao od 1945-1948. god. Od 1948. do 1952.

nalazi se u KPD u Zenici na izdržavanju kazne strogog zatvora. Poslije izdržane kazne povjerena mu je uloga kapelana na Biromkom Brijegu /1952-54/, a potom je postao župnik u Klobuku /1954-60/, zatim je bio kapelan u Čapljini /1960-62/ i kapelan na Humcu /1962-63/. Nakon toga postao je župnik u Čapljini /1963-67/, a zatim župnik i gvardijan na Biromkom Brijegu /1967-70/. Godinu dana /1970-71/ bio je dušobrižnik u Zürichu, a nakon te službe vraća se u Zagreb u Rezidenciju i tu ostaje od 1971. do 1973. Potom je godinu dana bio na liječenju u Zagrebu i 1974. god. vratio se u Mostar gdje je ostao do svoje smrti 5. kolovoza 1983. god. Tu je završio svoj ovozemaljski tijek života. Završnih deset godina svog života posvetio je sređivanju starih matica i proučavanju rodoslovlja.

Ovo su samo suhoparni podaci njegovog života. On je sigurno puno lijepoga u pastoralnom i duhovnom smislu ostavio u našoj Crkvi, što se ne da zapisati. No, baš poradi toga Bog će mu dati svoju nagradu, a ljudi s kojima je radio i živio svoje priznanje

#### PROF. KRUNOSLAV DRAGANOVIĆ

Kao što je već poznato, 5. srpnja ove godine preminuo je u Gospodinu prof. dr. don Krunoslav Draganović u 80-oj godini života i 55. godini svećeništva. Sprovedu zemnih ostataka pokojnika prisustvovali su uz sarajevskog nadbiskupa i banjalučkog biskupa također i naši biskupi: ordinarij, msgr Tavao Žanić i nadbiskup dr Petar Cule koji je održao pokojniku i pogrebnu slovo u sjemenišnoj crkvi sv. Cirila i Metoda. U poslijepodnevnim satima brojni svećenici i časne sestre s pukom su ispratili pokojnikovo tijelo do svećeničke grobnice na groblju Bare. Životno djelo neprolaznog karaktera ovog pokojnika su dva njegova šematizma: 1939. i 1974. Prikupljajući podatke za njih pokojnik je propjesećio i skoro sve naše hercegovačke župe te nas time zadužio. Neka mu Bog za nagradu dađe svoj pokoj vječni.

#### IVAN BEVANDA

Nakon duže teške bolesti 5. srpnja 1983. godine preminuo je u Gospodinu Ivan Bevanda Jucić u 60-oj godini života. Sprovedne obrede i misu predvodio je s brojnim svećenicima biskup msgr. Tavao Žanić. Njegov sin don Drago misionar nije mogao stići na sprovedu ocu iz daleke Tanzanije, njegovu ulogu na sprovedu su preuzeli braća svećenici. Čupljani župe Kruševo su u velikom broju sudjelovali na sprovedu pok. Ivana, što je svjedočenje za uzornost njegova života i vjere.

## STIPE DOGA

U selu Dučiću, župa Frisoje, završio je svoj ovezemaljski život 13. lipnja o.g. Stipe Doga, otac trinaesteró djece. Sprovod pokojnika obavljen je 20. lipnja uz prisustvo brojnog naroda i svećenika. Pokojni Stipe skupa sa svojom vjernom suprugom Ivom rodio je 13-ero djece, od kojih je 8-ero živih: Kaja, Milla, Mara /s. Aurelija/, don Mate, Jozo, Ruža, Anka i Dragica. Umrli su: Mate, Ivo, Ante, Ruža i Mara.

Cijela obitelj pokojnog Stipe prožeta je kršćanskim duhom i čvrstom vjerom u Krista Otkupitelja. Da je to tako dokaz je dvoje njegove djece koja su se posvetila služenju Bogu, u duhovnom staležu. Ova obitelj je uzor današnjih modernih obitelji ne samo u broju djece, nego još više u načinu ispoljavanja ljudskog i kršćanskog života.

## JOZO PAVLOVIĆ

U 93. godini života preminuo je 29. svibnja blago u Gospodinu Jozo Pavlović iz Rotimlje. Sprovod pokojnika obavljen je 30. svibnja na mjesnom groblju, ne daleko od župne crkve. Na ispraćaj sabrala se mnogobrojna rodbina, susjedi, svećenici, oč. sestre, profesori i bogoslovi Vrhbosanske Visoke teološke škole u Sarajevu, na kojoj studira teologiju Ante, sin pok. Joze. Sprovođne obrede vodio je kapelan župe Rotimlje don Ivan Barišić. Misu zadušnicu u župnoj crkvi sv. Petra i Pavla predvodio je dr. Mato Zovkić, rektor VVBM i Katoličke Bogoslovije u Sarajevu. On je vrlo lijepo govorio o pokojniku koji je ponizno i vjerno slijedio svoga Gospodina.

